

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Andra kammaren.

Nr 10.

Tisdagen den 27 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro av följande lydelse:

Till riksdagens andra kammare, Stockholm.

Under åberopande av bifogade läkarintyg anhåller jag om ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 3 mars.

Stockholm den 27 februari 1945.

Martin Skoglund.

Riksdagsman *Martin Skoglund* är på grund av sjukdom som kräver sjukhusvård oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet 21 februari t. o. m. 3 mars.

Stockholm den 27 februari 1945.

Knut Hanner,
leg. läk.

Till talmannen i riksdagens andra kammare.

Undertecknad, som åtnjutit tjänstledighet på grund av sjukdom till den 1 mars 1945, har vid kontrollundersökning vid härvarande lasarett blivit upplyst om, att min hjärtåkomma ännu inte är läkt, varför jag ser mig nödsakad att begära ytterligare en månads tjänstledighet — eller till den 1 april innevarande år — för vilken begäran hänvisas till bifogade intyg av 1:e underläkaren vid Umeå lasarett.

Överboda den 25 februari 1945.

Ragnhild Sandström.

Härmed intygas att fru *Ragnhild Maria Sandström*, född den 14 augusti 1901, från Överboda, på grund av hjärtsjukdom fortfarande är arbetsoförmögen minst till och med den 31 mars 1945.

Umeå den 23 februari 1945.

Per Säve-Söderbergh,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Skoglund i Doverstorp ledighet från riksdagsgöromålen under tiden fr. o. m. den 21 februari t. o. m. den 3 mars samt fru Sandström, som genom kammarens beslut den 10 nästlidna januari beviljats ledighet t. o. m. den 28 innevarande februari, fortsatt ledighet t. o. m. den 31 instundande mars.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

Andra kammarens protokoll 1945. Nr 10.

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 67, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 8, 9 och 10 §§ strafflagen; och

nr 77, med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken;

till statsutskottet propositionen, nr 82, angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter i Degerfors köping;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 83, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

till bankoutskottet propositionerna:

nr 84, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.; och

nr 85, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 87, angående vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 88, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt, m. m.; och

nr 89, med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

§ 3.

Föredrogs var för sig och remitterades till jordbruksutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 457 av herr *Norup m. fl.*; samt

nr 458 av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Persson* i Landafors.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1 och 2, statsutskottets utlåtanden nr 3 och 29—31, bevillningsutskottets betänkanden nr 6—8 och 10—12, andra lagutskottets utlåtanden nr 8—11, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, i anledning av gällande bestämmelser om besparingsåtgärder på folkskoleväsendets område.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Edberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, angående beredande av med-

inflytande åt skogsägarna vid handhavande av flottningsföreningarnas angelägenheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Fagerholm* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, angående användningen av kvalificerad arbetskraft inom statsförvaltningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Johnsson** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Sedan statsmakterna beslutit uppföra ett annex till kanslihuset i kvarteret vid Kolmätargränd i Gamla staden i Stockholm, och sedan hyresrådet förstärkt de uppsagda hyresgästerna att avflytta till den 1 april, har en för flertalet av dessa hyresgäster förtvivlad situation uppstått. Enligt uppgift berör rivningen av de gamla fastigheterna ett sjuttiofem familjer. Av dessa har endast ett femtontal lyckats uppbära ny bostad. De övriga ha trots stora ansträngningar icke kunnat finna någon lägenhet. Med det nuvarande tillståndet på bostadsmarknaden synes detta också vara omöjligt för överskådlig tid framåt.

Det må anses fastslaget att ett uppskov med kanslihusbygget icke utan de största olägenheter för förvaltningen kan ske. Efter hyresrådets utslag kan väl heller icke lagligheten i de gjorda uppsägningarna ifrågasättas. Kvar står emellertid det faktum, att ett stort antal människor här genom statens åtgärder bli husvilla utan egen möjlighet att skaffa sig bostad likvärdig med den de måste lämna. Det rör sig här i flertalet fall om familjer som bott större delen av sitt liv i Gamla staden. Förutom att de under så lång tid vuxit samman med sin miljö och redan för den skull ha svårt för en omplantering i en ny, skulle en flyttning ur församlingen innebära ekonomiskt försämrade villkor för de flesta. Flera av de gamla ha årlig tilldelning av fondmedel som endast kunna tilldelas personer, som äro bosatta inom Nicolai församling. De hyror, som de betalat för sina lägenheter här, torde väsentligt understiga dem som de få erlagga på annat håll. Även flyttningkostnaderna bliva en väsentlig tunga för dessa personer, som i många fall leva under mycket små omständigheter. Alla dessa besvärligheter överskuggas dock av det förhållandet, att de icke hade någonstans att taga vägen.

I ett läge som detta synas statsmakterna icke kunna undandraga sig ett visst ansvar för dessa medborgare, dels för att skaffa dem åtminstone tillfällig acceptabel bostad, dels för att tillförsäkra särskilt de äldre av dem en möjlighet att snart få återvända till församlingen t. ex. genom att medverka till upprättandet av ett nytt hem för gamla.

Med anledning av vad sålunda framhållits får jag till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet vördsamt rikta följande fråga:

Har herr statsrådet övervägt den svåra situation, vari dessa medborgare råkat genom uppsägningen för det blivande kanslihusbygget, och vilka åtgärder kunna förväntas bli vidtagna omedelbart och framdeles?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation. Herr Hansson i Skediga erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Enligt vad jag inhämtat har lantbruksingenjören i Uppsala län arbets- och torrlägningsplanerna rörande Fyrisåns reglering i det närmaste färdiga. I denna reglering ingå även två avgreningar från Fyrisån, nämligen den s. k. örbyhusgrenen och dannemoragrenen. Företaget berör en sträcka av flera mil. På grund härav måste detta företag få en annan karaktär än andra torrlägningsföretag, där området för regleringen är mera koncentrerat. Emellertid torde det näppeligen förekomma någon torrlägningsfråga som berör en så stor grupp småbrukare som den vilken har avseende å örbyhusgrenen av Fyrisån. Här beröras omkring 360 fastigheter av företaget och av dessa äro omkring 210, eller nära 60 procent, mindre än 10 ha och omkring 310, eller drygt 86 procent, mindre än 20 ha. Vid dannemoragrenen bli omkring 116 fastigheter berörda av företaget. Av dessa äro omkring 60, eller drygt 50 procent, mindre än 10 ha och omkring 90, eller 77 procent, mindre än 20 ha. Detta torrlägningsföretag är för flera hundra småbrukare av den största ekonomiska betydelse, då den jord de nu ha mycket besväras av vattnet från Fyrisån. Regleringen skulle alltså väsentligen förbättra den nuvarande jorden, men även betydande tillskottsjord skulle kunna utvinnas till det stora antal ofullständiga jordbruk, som finnas här i trakten. Omkring 80—90 procent av jordbruken äro här att betrakta såsom ofullständiga. Den jord som utvinnes torde vara av god beskaffenhet och byggnaderna på de gårdar, som skulle beröras av företaget, torde utan nämnvärd merkostnad kunna utnyttja ifrågavarande tillskottsjord. Denna reglering skulle alltså bidraga till att i dessa trakter lösa det nu så aktuella problemet rörande jordbrukets rationalisering.

Emellertid har det visat sig av de verkställda undersökningarna, att det övertvägande flertalet jordbrukare i denna trakt icke äga ekonomiska förutsättningar att med de nuvarande statsbidragen till torrlägningsföretag genomföra den av mig nu omförmälda regleringen. Det torde därför vara nödvändigt att statsmakterna i större utsträckning än gällande bestämmelser medgiva vilja bispringa jordbrukarna för företagets genomförande. Att så sker är med hänsyn till de sociala och ekonomiska fördelar som skulle följa av företaget enligt min mening berättigat. Emellertid torde det vara nödvändigt att jordbrukarna erhålla kännedom om statsmakternas inställning till förevarande fråga, innan vidare åtgärder för företagets igångsättande vidtagas.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Rubbestad få framställa följande interpellation:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder, som möjliggöra att lämna bidrag till reglering av Fyrisån i större utsträckning än de vanliga reglerna för bidrag till torrlägningsföretag för närvarande medgiva, därest anhållan därom skulle göras från delägarna i företaget?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss ersättningsskyldighet i anledning av skada, som vållats av f. d. anställningshavare vid vägväsendet;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående markområde;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1945/46 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckt motion.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Gustafsson* i Bogla, nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl., nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 64, angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån m. m.; och

fru *Boman*, nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 em.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 28 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1945 den 21 februari sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 42,

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Bernhard Nilsson.

Aron Gustafsson.

J. M. Bäckström.

Axel Lindqvist.

År 1945 den 21 februari sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 42,

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Bernhard Nilsson.

Aron Gustafsson.

J. M. Bäckström.

Axel Lindqvist.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöt kammaren tillika, att innehållet av dessa protokoll skulle delgivas riksdagens kanslideputerade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till den skrivelse, som skulle till Konungen avlätas.

§ 2.

I enlighet med kammarens därom den 21 innevarande februari fattade beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens militeombudsman och hans ställföreträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och anställdes först val av valmän.

Därvid avlämnades 160 valsedlar med partibeteckningen »Gemensam lista» och 14 valsedlar med partibeteckningen »Kommunisterna».

De med partibeteckningen »Gemensam lista» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första	namn	herr	<i>Lindqvist,</i>
» andra	»	»	<i>Skoglund</i> i Doverstorp,
» tredje	»	»	<i>Eriksson</i> i Stockholm
» fjärde	»	»	<i>Ryberg,</i>
» femte	»	»	<i>Fast,</i>
» sjätte	»	»	andre vice talmannen <i>Carlström,</i>
» sjunde	»	»	<i>Olsson</i> i Mellerud,
» åttonde	»	»	förste vice talmannen <i>Magnusson,</i>
» nionde	»	»	<i>Berg,</i>
» tionde	»	»	<i>Hammarlund,</i>
» elfte	»	»	<i>Hermansson,</i>
» tolfte	»	»	<i>Gezelius,</i>
» trettonde	»	fru	<i>Gustafson,</i>
» fjortonde	»	herr	<i>Lindberg,</i>
» femtonde	»	»	<i>Mosesson,</i>
» sextonde	»	»	<i>Landgren,</i>
» sjuttonde	»	»	<i>Werner,</i>
» adertonde	»	»	<i>Holm,</i>
» nittonde	»	»	<i>Dickson,</i>
» tjugonde	»	»	<i>Lindahl,</i>
» tjuguförsta	»	»	<i>Gustafsson</i> i Lekåsa,
» tjuguandra	»	»	<i>Jacobson</i> i Vilhelmina,
» tjugutredje	»	»	<i>Björling</i> och
» tjugufjärde	»	fröken	<i>Öberg.</i>

De med partibeteckningen »Kommunisterna» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första	namn	herr	<i>Johansson</i> i Stockholm,
» andra	»	»	<i>Jansson</i> i Örebro
» tredje	»	»	<i>Holmberg.</i>

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de båda gruppernas valsedlar bestämd på sätt här ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de båda grupperna tillföll dessa följande personer:

herr	<i>Lindqvist,</i>
»	<i>Skoglund</i> i Doverstorp,
»	<i>Eriksson</i> i Stockholm,
»	<i>Ryberg,</i>

§ 3.

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare.

Därvid avlämnades 155 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Gavelin*,
» *Karlsson* i Granebo,
» *Jonsson* i Skutskär,
» *Carlsson* i Bakeröd,
» *Severin* i Gävle och
» *Nilson* i Eskilstuna.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter för sagda valmän.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 här ovan omförmälda valen.

§ 5.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 98, angående anordnande av lokaler för högsta domstolen och Svea hovrätt;

nr 99, angående tillbyggnad till landsstatshuset i Kalmar m. m.; och
nr 100, angående nyanskaffning av ånglok.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens, herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå har frågat mig, om regeringen övervägt en sådan förändring av instruktionerna för luftvärnet, att verkningsseld inte längre riktas mot allierat flyg över svenskt område.

Till svar vill jag meddela, att regeringen icke funnit skäl till ändring i gällande bestämmelser rörande åtgärder mot otillåten överflygning av svenskt område.

De avgörande motiven för gällande bestämmelser ha varit en vilja dels att skydda svenskt område för krigs- eller våldshandlingar, dels att förhindra, att svenskt luftrum bleve utnyttjat som basområde för krigshandlingar eller förvandlat till skådeplats för luftstrider. Motiven ha alljämt giltighet. Faran för att luftstrider skola kunna föras in över svenskt område finnes fortfarande. Man måste räkna med att situationer kunna uppkomma, där den t. o. m. blir större än hittills. Jag kan icke förorda, att svenskt luftvärn i sådana situationer skulle förhålla sig passivt.

Under de sistförflutna två åren ha icke mindre än 38 flygplan från de krigsförande lägren störtat på svenskt område, varav högst 9 men sannolikt färre ha nedskjutits av svenskt luftvärn. De faror, som dylika störtningar medföra för svensk befolkning och egendom, elimineras sålunda icke genom ändrade bestämmelser för beskjutningen. En effektiv begränsning av dessa faror kan vinnas endast i den mån vi kunna förhindra otillåtna överflygningar. Kännedom i utlandet om att risk för beskjutning ej föreläge skulle emellertid kunna leda till att antalet överflygningar och därmed också berörda faror ökades.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag tackar herr statsministern för det snabbt avlämnade svaret på min interpellation. Däremot saknar jag anledning till tacksamhet över svarets innehåll. Därmed bestrides icke, att svaret kan utlösa tacksamhet på håll, där man anser sina intressen betjänta av den nu genomförda svenska utrikespolitiken.

Statsministern bekräftade, att allierade flygplan beskjutits med verkningseld, då de förirrat sig in över svenskt område. Orsakerna härtill ha varit skiftande: dålig sikt, dimma, oväder, felorientering, bränslebrist, skadeskjutna plan eller skadeskjutna besättningar. Att någon systematisk och medveten kränkning av svenskt luftrum skett, har såvitt jag kan förstå icke ifrågasatts. Det handlar härvidlag väsentligen om anglosaxiska flygplan. Det är dessa som nedskjutits på vägen till och från Tyskland. Nuvarande praxis är en relativt färsk företeelse som har ett indirekt samband med de magiska namnen Stalingrad och El Alamein. Tidigare rörde sig tyskt och finskt flyg tryggare i svenskt luftrum än i det egna luftrummet. De riskerade nämligen icke att där i samma grad drabba samman med motståndarflyget.

Vi hörde, herr talman, ett interpellationssvar från statsministern för några år sedan — närmare bestämt den 10 juni 1942. Det rörde då ungefär samma eller liknande fråga som den nu förevarande. I svaret heter det bl. a.: »Vill man vara på den säkra sidan, är det givetvis det enklaste att helt enkelt skjuta ned intränglingen. Detta är utan tvivel vår rätt men med hänsyn till våra neutralitetsförpliktelser alls icke någon skyldighet och ur humanitära synpunkter knappast något lovvärt. Det senare gäller i synnerhet, om man går ut ifrån att i allmänhet inflygningarna varit oavsiktliga och alltså icke syftat till att kränka eller skada vårt land. För en sådan ståndpunkt finnas goda skäl. Man har nämligen rätt att förutsätta, att länder med vilka vi upprätthålla vänskapliga förbindelser icke mot oss företaga fientliga handlingar» o. s. v.

Det framgår av detta citat, att regeringen då anförde bl. a. humanitära skäl och att det icke fanns några neutralitetsförpliktelser som ålade oss att nedskjuta inflygande plan. I detta fall anlägger emellertid regeringen helt andra synpunkter. Regeringen fick vid det tillfället uppbära många förebräelser för denna hänsyn gent emot axelflyget — och det är detta som föranlett min interpellation — och den försvarade sig som sagt med att neutralitetsreglerna gävo dem fria händer. Dessa tillmötesgåenden gentemot Tyskland ingingo som bekant i eftergifterna vid midsommaren 1941, vilka även motiverades såsom solidaritet med Finland.

Först när det blev klart, att Tyskland måste förlora kriget, förändrades direktiven för luftvärnet. Man började skjuta skarpt, men denna förändring ägde också rum vid en tidpunkt, då Tysklands behov av svenskt luftrum blev mindre stort, och då den allierade luftoffensiven mot Tyskland stegrades i accelererat tempo. Ehuru icke någon avsikt förelåg från svensk sida, blevo därför i verkligheten de skärpta instruktionerna för luftvärnet ett stöd för Tyskland och en stöt mot de allierade västmakterna. Däri ligger, såsom jag ser frågan, den faktiska betydelsen just nu. Statsministern anför såsom skäl för dessa skärpta regler, att regeringen vill skydda Sverige för krigshandlingar och hindra, att Sverige blir en bas för krigshandlingarna mot krigförande länder. Det råder en utbredd uppfattning i vårt land, att faran för krigshandlingar kommer från söder, medan de allierade icke ha några krigiska avsikter mot oss. Det var ju icke heller i förlitande till Tysklands vänskapliga avsikter mot Sverige som regeringen på sin tid tillät de eftergifter varom här nyss erinrats och som tryggade en ganska god respittid för eventuella krigshandlingar mot oss. Orsaken

Svar på interpellation. (Forts.)

var, såsom statsministern vid ett tidigare tillfälle antytt, att efter Frankrikes sammanbrott 1940 det europeiska läget i stort i grund förändrats under de senaste veckorna. Orsaken var med andra ord en rädsla för att få dela övriga ockuperade folks öden. Att skjuta skarpt mot allierade plan som förrirat sig in på svenskt område är sålunda enligt min mening med hänsyn till krigsfaran tämligen överflödigt. Talet om att vi behöva skjuta ned sådana plan för att hindra svenskt luftrum från att bli utnyttjat såsom basområde för krigshandlingar ter sig ändå obegripligare. Det förutsätter ju, att främmande krigsflyg kunde landa och starta på svenska flygfält, men något sådant har det icke varit tal om. Att vårt luftrum skulle bli skådeplats för strider mellan tyskt och anglosaxiskt flyg, därest man avstode från att skjuta skarpt på det sistnämnda. återstår att bevisa. Luftwaffes ådagalagda oförmåga att försvara tyska industriella och militära mål mot angrepp från anglosaxiskt flyg talar också mot antagandet att det i någon nämnvärd grad skulle kunna förfölja anglosaxiskt flyg in på svenskt område eller eventuellt möta detsamma på svenskt område. När det inte blev sammanstötningar och strider mellan tyskt och allierat flyg över svenskt territorium vid en tidpunkt, när de allierade visste att tyskt flyg rörde sig i vårt luftrum i stor frihet, torde det inte bli det nu helier. I vart fall var risken vid den tidpunkten åtskilligt större än nu. Regeringens farhågor i detta fall synas alltså vara överdrivna.

En annan fråga är huruvida vi skola skydda oss för krigshandlingar genom att själva på eget territorium föra krig mot allierat flyg. Trots att det allierade flyget åtminstone hittills såvitt jag vet inte besvarat den svenska skarpskjutningen med eldgivning eller bombfällning utan faktiskt fått finna sig i att hänynslöst beskjas, ha riskerna för svenskt område och svenska liv inte minskats. Faktum är ju att den enda risken hittills för svenska liv och svensk egendom har bestått i skärvor från svenska luftvärnsgranater och i de av svenskarna nedskjutna i bomblasterna. Det är sålunda vi själva, som förvandla svenskt område till skådeplats för luftstrider, låt vara att vi skjuta mot motståndare, som avstå från att försvara sig.

Men detta är dock inte en väsentlig anledning till det missnöje, som uppstått inom landet över denna beskjutning av allierat flyg. Den främsta anledningen är i stället, att det svenska folket betraktar de allierades seger som en förutsättning för att Sverige skall bestå som ett självständigt land. Vore det inte så, att svenskarna i allmänhet nu vore övertygade om att Tysklands nederlag är nära och oundvikligt, skulle de inte våga tro på möjligheten för oss att i längden undgå Norges öde. De betrakta alltså de allierades seger som även Sveriges seger. De ha aldrig varit neutrala i sina personliga reaktioner, även om de gillat strävandena att hålla oss utanför kriget.

De nordiska grannländernas öde har djupt gripit det svenska folket. Regeringen har själv alldeles nyligen givit uttryck åt den svenska förbittringen över terrorn, bestjändet, mördandet, brännandet och skändandet i våra nordiska grannländer. Sveriges folk vet att endast de allierades seger kan göra slut på terrorn och ge frihet åt Danmark och Norge. Det vet vidare att det brådskar. Regeringen förklarade själv i höstas, att den väntar hungersnöd i Norge denna vår. Denna fasansfulla tragedi kan endast avväjas genom en snabb allierad seger.

Men Sverige väntar endast och regeringen synes vara obenägen att ens uppmuntra en frivilligrörelse för att påskynda slutet på den nazistiska terrorregimen i Skandinavien. Men vi vänta inte blott: vårt luftvärn gör sitt för att bistå våra broderfolks förtryckare. Det tjänstgör som Tysklands första försvarslinje mot angripande allierat flyg. Det utför den hämndgärning, som tyskarna ej själva förmå mot allierat flyg, som lämnat tyskt territorium. Herr

Svar på interpellation. (Forts.)

statsministern uppger, att nio främmande maskiner nedskjutits under de senaste åren. Av dessa lära sju vara allierade. Det är precis sju för mycket. I relation till antalet överflygande plan är dock naturligtvis siffran inte hög, men den visar i så fall dels meningslösheten i beskjutningen, dels att de allierade flygarna trotsa faran och förmodligen måste trotsa densamma därför att de inte ha något annat val. De fortsätta också att uppsöka sina tyska mål och kämpa för våra nordiska grannländers befrielse trots faran av att genom felorientering eller på grund av annat liknande bli det svenska luftvärnets offer.

Erfarenheter från såväl Sverige som andra länder visa till fullo, vilken ringa avskräckande verkan skarpskjutningen har under de förhållanden, som nu gälla. Sverige undgår ingen av de faror, som få motivera de nuvarande instruktionerna. Man uppnår bara att missnöjet och misstron mot vårt land öka i de allierade länderna. Vilka känslor som den svenska beskjutningen av allierat flyg skall uppväcka i Norge och Danmark, där folket med jubel hälsar samma flyg, trots att det bombar näraliggande krigsviktiga områden, låter sig lättare anas än beskrivas.

Överhuvud taget tror jag mig kunna säga, att det svenska folket inte gillar denna krigsföring mot de allierade. När en likartad interpellation samtidigt och oberoende av min interpellation föredrogs i första kammaren av folkpartisten professor Holmbäck och när, såvitt jag kunnat se, större delen av svensk press hävdade just den linje, som framförts i de båda interpellationerna, så illustrerar detta, att det här verkligen handlar om ett masskrav och att regeringen, därest den vidmakthåller dessa instruktioner, står isolerad.

Redan i höstas vid utrikesdebatten krävde jag, att Sverige skulle upphöra med verkningselden mot det allierade flyget. Jag framhöll sedan i remissdebatten, att Sveriges viktigaste utrikespolitiska uppgift nu måste vara att förbättra relationerna visavi de allierade nationerna. Detta är en så självklar nödvändighet, att förmodligen alla erkänna densamma. I dessa dagar har Turkiet, Egypten och Syrien utfärdat krigsförklaringar mot axelmakterna för att överhuvud taget få deltaga i utformningen av den nya ordningen i världen efter kriget. Fristen utgår denna dag. Ingen väntar att Sveriges regering skall göra något liknande, men man kan begära att allt sådant, som bidrager till att irritera och komplicera förhållandet mellan vårt land och de allierade nationerna, skall bringas ur världen. En förändring av instruktionerna till luftvärnet, vilken gjorde slut på detta för Sverige så riskabla nedskjutande av allierat flyg, skulle ha varit en praktisk åtgärd för att åtminstone inte vårt läge skulle försämrats. Det förefaller uppriktigt sagt, som om regeringen på allvar gjort herr Skölds deklaration till sin: Kunna vi inte bevara vänskapliga förhållanden till båda de krigförande parterna, så är det bättre att vi bli ovän med båda än med den ene. Tyvärr har inte Sverige råd med en sådan statskonst.

Måhända skall någon av den principiella neutralitetens anhängare ana ett anslag mot neutraliteten i vårt krav. Vi ha för vår del aldrig hävdats en principiell neutralitet. Vi bekämpade neutralitetsideologien redan före kriget. Jag erinrar om, hurusom jag i remissdebatten 1938 jämförde den principiella neutralitetens vänner med den tsarryske bonden, som, när man talade om för honom att en komet närmade sig, vilken skulle förstöra hela världen, replikerade: »Gud, låt den falla ned i grannbyn.» Vi hänvisade bl. a. till den svenska järnmalmens betydelse för den tyska krigsindustrien och framhöllo, att om vårt land skulle få stå utanför det väntade stormaktskriget, bleve det såsom tyskt hinterland, tysk leverantör av krigsviktiga varor m. m. Detta synes mig ha bekräftats.

Svar på interpellation. (Forts.)

När vi vid krigsutbrottet kämpade för en så strikt neutralitet som möjligt — tyvärr förgäves — så skedde detta därför att neutraliteten var den första och enda försvarslinje mot nazismen, som stod Sverige till förfogande i dåvarande läge. Så uppfattade nog också svenskarna i allmänhet saken; gentemot den tyska framfarten ställde man sig aldrig neutral, även om detta rekommenderades från högsta håll.

Den traditionella neutralitetens tid är förbi och kommer aldrig igen, därest det ginge så illa, att mänskligheten kastades in i ett tredje världskrig. Erfarenheterna under detta världskrig ha till fullo bevisat, att den proklamerade neutraliteten inte kunnat rädda ett enda lands fred. Det är inte neutralitetsdeklarationerna, utan helt andra omständigheter, som haft avgörande betydelse. Varken neutralitet eller isolationism kan få bli svensk utrikespolitikens ledstjärna.

Detta är, herr talman, det problem, som dagens fråga ytterst upprullar. Vi anse det vara på tiden, att Sverige i sin utrikespolitik utgår ifrån att betrakta de allierades seger såsom ett svenskt intresse och att den svenska utrikespolitiken följaktligen inriktas på att omedelbart försöka förbättra Sveriges relationer visavi de förenade nationerna. Ett steg i denna riktning vore, att de allierade flyg, som förirra sig in på svenskt område, i Sverige funne skydd i stället för fiendskap.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Redan herr Hagbergs interpellation men ännu mer det tal, som han hållit i dag, ger vid handen att han syftat till behandling av en mycket större fråga än den om beskjutning vid otillåtna inflygningar. Herr Hagberg inbjuder här helt enkelt till en debatt om Sveriges utrikespolitik överhuvud taget. Ingen kan förmena honom det, men jag avböjer att gå in på en sådan debatt. De svenska statsmakterna äro säkerligen ense om att fortfarande följa den svenska linje, som valdes från början.

Jag skall endast säga så mycket om herr Hagbergs ställning till neutralitetspolitiken, att jag tycker att han borde underlåta att komma med sina nya historieskrivningar. Jag hade tillfälle att tala med honom litet om dessa saker vid remissdebatten, och jag vill nu än en gång erinra honom om att när han och övriga kommunister i början av kriget togo sin ställning till den svenska politiken, så var pakten mellan Sovjetryssland och Tyskland det för dem avgörande. Den gången hade de lika svårt att finna svenska synpunkter som herr Hagberg har i dag, då han ju tydligen alldeles oombedd uppträder som advokat för andra synpunkter än svenska.

När herr Hagberg här talar om det motsatsförhållande, i vilket vi kunna bringas till vad han kallar de allierade nationerna, så vill jag bara konstatera, att det från deras håll icke har förmärkts något av den irritation, varom herr Hagberg här talar. Våra förbindelser med västmakterna kunna betecknas som synnerligen goda, och det förefaller mig ganska egendomligt, att man i den svenska riksdagen skall göra sig till tolk för synpunkter, som icke någonsin ha framförts från det håll, som man här synes vilja i viss mån företräda.

Jag protesterar mot en sådan utläggning som att Sverige för krig mot allierat flyg. Sverige hävdar sin neutralitet, och de principer, efter vilka detta sker, ha varit desamma under hela kriget. Det finns ingen anledning att här förnya den debatt, som så ofta har förts rörande de avvikelser, som gjordes vid utbrottet av kriget mellan Tyskland och Sovjetunionen, men jag erinrar om att dessa vore begränsade till att gälla enstaka plan och hade som bakgrund en försäkran att man skulle undvika att komma in över svenskt territorium. Ännu i dag sker ingen skarpskjutning mot enstaka plan, som förirra sig in över svenskt område,

Svar på interpellation. (Forts.)

och ännu mindre mot sådana plan, som befinna sig i nöd. Hela tiden har gällt, att om överflygningar ske i stora grupper, skall efter varning beskjutning ske, om inte flygplanen ändra riktning.

Hela den historieskrivning, som herr Hagberg här har gjort, är fullkomligt falsk.

Det tjänar ju mycket litet till att diskutera med herr Hagberg om huruvida hans uppfattning av vad som kan hända är riktigare än vår. Jag utgår för min del ifrån att sådana risker, som jag har hänvisat till i mitt interpellationssvar, finnas och att vi måste ha möjlighet att möta sådana risker.

Till sist bara något rent personligt! Det har hänvisats till ett av mig tidigare avgivet svar på en interpellation, och herr Hagberg har varit vänlig nog att citera ett långt stycke därur. Jag kan säga precis detsamma i dag, som jag gjorde då, ty jag har fortfarande samma uppfattning om vad som kräves för att hävda den svenska neutraliteten. Men jag kanske får erinra om att när jag hävdade den uppfattningen, så mottogs den inte med applåder från det håll, som herr Hagberg nu företräder — och även om så skett, hade det inte varit från samma utgångspunkter som i dag — utan då restes i stället från samma håll, som nu blivit så överkänsligt i fråga om skarpskjutning, en opinion för att bringa fram en ändring av bestämmelserna, en opinion som inte alls ville godkänna de humanitära synpunkter, som jag anlade. Delvis har också regeringen tagit hänsyn till denna opinion genom de ändringar i reglerna, som infördes 1942.

Jag har inte någon som helst anledning att presentera samma cirkus som herr Hagberg gör. Jag har haft en uppfattning, och den har jag fortfarande, även om jag i viss mån tagit hänsyn till andras uppfattningar. Men jag kan inte annat än le, när de som tidigare kritiserat min uppfattning nu komma och be mig hävda den.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det ligger naturligtvis någonting i statsministerns anmärkning, att jag rullat upp hela frågan om vår utrikespolitik vid behandlingen av det här föreliggande spørsmålet. Men orsaken därtill är att detta spørsmål har nära sammanhang med hela vår utrikespolitik. Den som tror, att de åtgärder, som det här är fråga om, böra betraktas såsom vanliga ordningsåtgärder, vilka inte ha någonting med Sveriges relationer visavi de krigförande parterna att göra, lär nog missta sig ganska mycket.

Herr statsministern menar att det föreligger en motsättning mellan den ståndpunkt, som jag och andra med mig intogo 1942, och den som vi intaga i dag. Det är självklart, att det föreligger en sådan motsättning, om man vill se frågan rent formellt. Men ser man frågan reellt, d. v. s. beaktar det förhållandet att jag 1942 liksom nu ansåg hotet mot Sverige komma från det nazistiska Tyskland, så är det ju ingen inkonsekvens att jag 1942 krävde att de instruktioner skulle upphävas, som gävo det nazistiska Tyskland full eller åtminstone halv frihet att med sitt flyg härja i det svenska luftrummet. Och det är just därför att jag anser de allierades seger vara även ett svenskt intresse och att Sverige för den skull bör bringa ur världen allt, som kan irritera förhållandet mellan de allierade och vårt land, som jag kostar på mig att intaga denna andra ståndpunkt, den enda ståndpunkt som enligt min mening kan stå i överensstämmelse med det svenska folkets intressen.

Herr statsministern säger, att han egentligen har samma uppfattning i dag som han hade, när han avgav sitt interpellationssvar den 10 juni 1942. Hans uppfattning var den gången, att vi inte skulle skjuta ned de inflygande flygplanen, att vi inte skulle rikta verkningseld mot dem, av humanitära skäl och på grund av att neutraliteten inte ålade oss en sådan förpliktelse. Jag konstaterar att även om statsministern har samma uppfattning i dag som han hade

Svar på interpellation. (Forts.)

1942, så har han i alla fall medverkat till och försvarar att instruktionerna ha ändrats på ett sådant sätt, att de nu äro rakt motsatta dem som gällde 1942.

Vidare säger statsministern, att enstaka inflygande plan liksom nödställda inflygande plan icke beskjas av det svenska luftvärnets. Det är ju en onödig upplysning, eftersom ingen ifrågasatt att de skulle beskjas.

Jag antog att statsministern inte skulle underlåta att upprepa sin insats från remissdebatten, nämligen att tala om hur det var på den tiden, när, såsom han här sade, pakten mellan Sovjetunionen och Tyskland bestod. Jag har därför passat på att skriva av några rader ur mitt anförande vid remissdebatten den 6 augusti 1940, d. v. s. vid den urtima riksdag som hade sammankallats omedelbart efter Frankrikes sammanbrott. Jag säger då följande: »Tecken finnas faktiskt, som tyda på att regeringen nu håller på att vingla rätt in i det tyska livsrummet. — — — Det bedrivs en ganska målmedveten propaganda för att uppluckra viljan till självhävdelse. Denna propaganda gynnas av den tyska militärmaskinens snabba segrar och särskilt av den skräck, som segrarna framkalla hos många människor. — — — Vi ha hela tiden företrätt kravet på en självständig, en av de krigförande imperialistiska makterna oberoende svensk utrikespolitik, en politik, som tager sikte på bevarandet av freden och den nationella självständigheten. — — — Den nya anpassning till det tyska livsrummet, som man nu litet försynt och diplomatiskt propagerar för även från regeringsbänken, har ingenting med en självständig utrikespolitik att göra. — — — Nu räknar man med en ekonomisk orientering åt Tyskland och som en följd därav propagerar man även för ett politiskt närmande till Tyskland.»

Jag tycker att dessa uttalanden, som gjordes vid en tidpunkt, som var mycket allvarlig för Sverige och då den s. k. alliansen, d. v. s. icke-angreppspakten mellan Tyskland och Sovjetunionen åtminstone i svenska regeringskretsars ögon tedde sig mycket stark, helt vederlägga talet om att vi då skulle ha företrätt en politik, som innebar en anpassning till nazityskland och som var en annan politik än den som vi företråda i dag.

Detta har naturligtvis inte, herr talman, med den fråga att göra, som föreligger här, men jag har ändå inte kunnat underlåta att peka på det utrikespolitiska sammanhang som förefinns, i förhoppning att riksdagen skall beakta detta, när man tar ståndpunkt till den fråga, som i dag är ställd i interpellationen. Jag hoppas också, att även om regeringen nu inte ändrar instruktionerna för det svenska luftvärnets, så skall den opinion, som växer ute i landet, ändå så småningom — och inom inte alltför lång tid — tvinga regeringen att upptaga dessa instruktioner till ny prövning.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall icke fortsätta debatten med herr Hagberg. Jag kan emellertid icke neka mig nöjet att påpeka, att han, när han citerade sina egna uttalanden från 1940, lätt gled över ett, som han uppenbarligen i dag tyckte, mycket otrevligt uttryck. Han talade nämligen 1940 om att vi skulle föra en av »de krigförande imperialistiska stormakterna» oberoende politik. Vad kommunisterna den gången menade med de imperialistiska stormakterna, veta alla. Man har ändrat uppfattning även på den punkten.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Såsom hemmahörande i en stad där man i varje fall har en personlig erfarenhet av vad saken här gäller, vilket kanske icke så många här ha, må det kanske tillåtas mig att säga ett par ord. Jag skall låta dessa ta formen av en fråga till interpellanten.

Interpellanten har här mycket klart sagt ifrån, att han ansåg, att vårt tillvägagångssätt för framtiden skulle vara det, att det icke skulle avges verk-

Svar på interpellation. (Forts.)
ningseld mot allierat flyg. Av denna förklaring anser jag mig berättigad att draga den slutsatsen, att interpellanten anser, att man å andra sidan skall avge verkningseld mot icke-allierat flyg. Jag föreställer mig, att han menade, att det skulle gå till på det sättet. Då frågar jag interpellanten, hur han tänker sig, att detta i praktiken skall utföras. Jag har för min personliga del varit med om oändligt många överflygningar under årens lopp, liksom alla andra som bo där nere vid sundet. Nu är det emellertid så, att dessa överflygningar, vare sig man kommer från det ena eller andra hållet, i regel ske nattetid. I regel ske de också på utomordentligt hög höjd, 6 000, 7 000, 8 000 å 9 000 meter, och den eld som avges mot de överflygande planen avges endast efter ljudet, enär man icke kan se målet. Det skulle vara mycket intressant — jag känner icke herr Hagbergs ballistiska kunskaper — att få en anvisning om hur man vid en sådan överflygning, när man icke ser målet, skall kunna avgöra, hurvida det är allierade eller icke-allierade flygplan som i det ögonblicket kränka svenskt luftterritorium.

Interpellanten ifrågasatte sannolikheten av en eventualitet som statsministern drog fram i sitt interpellationssvar, nämligen risken för en luftstrid över svenskt territorium. Ja, när man vet, hur det går till, när det gäller, herr Hagberg, finner man en sådan eventualitet mycket nära till hands liggande. Jag vill erinra om — jag tror icke mitt minne bedrar mig i detta fall — en sådan luftstrid, som ägde rum för ett par månader sedan, en luftstrid som bevittnades av ett tusental skåningar. Jag tror, att man vid detta tillfälle var ganska tillfreds med att vårt luftförsvaret befann sig i en sådan beredskap, att denna strid efter ett par minuter kunde föras ut ifrån svenskt territorium.

Jag tillåter mig upprepa min fråga till interpellanten, hur man i praktiken skall gå till väga, om man skall följa det råd han har givit. I övrigt tycker jag, att det icke är någon anledning att nu närmare sysselsätta sig med interpellantens utrikespolitiska utläggningar. Vi ha ju under årens lopp här i kammaren sett herr Hagberg i Luleå i så många utrikespolitiska skepnader, att inte ens den attityd han i dag intagit har nyhetens behag.

Herr Malmborg i Stockholm: Herr talman! Det har här sagts, att det icke är något svenskt intresse som tar sig uttryck i en hemställan om att denna eldgivning skall upphöra. Jag gör åtminstone anspråk på att tala som svensk, när jag yttrar mig i denna fråga. Vi kunna här åberopa oss på Hälsingborgs arbetarkommun och Hälsingborgs fackliga centralorganisation, som i denna fråga begärt att ändrade instruktioner skola utfärdas för luftvärnet. Jag antar, att dessa organisationer också se svenskt och skånskt på denna sak.

Jag har bara velat erinra om, att det är en stark svensk opinion som vill ha ändring i instruktionerna för vårt luftvärn och att man blir upprörd över att dessa plan nu dingla ned, dessa plan som faktiskt ändå fylla en viss mission när det gäller svensk frihet och självständighet.

Herr Bergström: Herr talman! När man här åberopar resolutionen från Hälsingborgs arbetarkommun och Hälsingborgs fackliga centralorganisation, vilken är ett uttryck för starka sympatier för de allierade, tror jag mig kunna säga, att hade man inom dessa organisationer haft klart för sig, vilka risker som äro förenade med att låta luftvärnets eldgivning upphöra, så hade icke denna resolution kommit fram.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! När herr Hagberg i Malmö säger, att då flygplanen flyga högt och det är mörkt, man icke vet, vilka det gäller, när man skjuter på sådana flygarmador som överflyga svenskt område, då riskerar

Svar på interpellation. (Forts.)

man ju till och med att skjuta på svenskt flyg. Jag tror, att det i sådant fall när man alltså icke är på det klara med, vilka slags gäster som befinna sig uppe i luften, nog vore lämpligt, att man nöjde sig med varningseld i stället för verkningsseld.

Herr Hagbergs fråga ger också anledning till en motfråga. Förhåller det sig verkligen så, att stora tyska flygarmador överflyga svenskt område? Jag har för min del haft den uppfattningen, att den tid, då så kunde ske, numera är tämligen förbi på grund av det tyska flygvapnets iråkade svaghet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Herr statsrådet *Rubbestad* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 58, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 59, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 60, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 61, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 94, angående anslag till veterinärinrättningen i Skara;

nr 96, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 101, angående årligt understöd åt vissa förutvarande arbetare m. fl. å Hamre och Sätenäs egendomar;

nr 104, angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1944/45; och

nr 105, angående ytterligare anslag för undersökningar rörande vissa vattenregleringsföretag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 459 av herr *Gustafsson* i Bogla; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 460 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl.; och

nr 461 av fru *Boman*.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Johnsson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående väntad bostadsbrist för vissa hyresgäster i fastigheter vid Kolmätargränd i Stockholm i anledning av kanslihusbygget.

Kammaren biföll denna anhållan.

Andra kammarens protokoll 1945. Nr 10.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skediga vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Rubbestad, angående statsbidrag till reglering av Fyrisån.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om kommunal fondbildning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

*Motion om
viss ändring
i 2 § lagen
om försam-
lingsstyrelse
i Stockholm.*

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 27, av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen för sin del måtte besluta, att i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm, sådan den lyder enligt lagen av den 30 juni 1942 (SFS 516/1942), följande passus skall utgå ur § 2, 2 mom.: Samfälligheten äger därjämte bevilja anslag till territoriell församling, motsvarande högst fyra femtedelar av kostnad för ändamål, som avses i 1 mom. e)».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Persson* i Stockholm: Herr talman! Avsikten med den ändring i lag om församlingsstyrelse i Stockholm, som på tillskyndan av den dåvarande eklestistikministern Bagge genomfördes år 1942, var tydligen att på en omväg undkomma motståndet från främst arbetarhåll i Stockholms arbetarstyrda stad mot slöseri på det kyrkliga området. Denna strävan utgör den enda tänkbara förklaringen till den oformliga lagstiftning som då genomfördes under motstånd endast från kommunisterna.

Lagändringen innebar, som bekant, att om en av Stockholms 19 församlingar beslutade att bygga eller ombygga en kyrka, så behövde den beslutande församlingen inte svara för mer än en femtedel av kostnaden. Resten uttaxerades från skattebetalarna i hela staden efter beslut av en genom indirekta val utsedd institution. Att denna institution, de s. k. församlingsdelegerade, inte har skyldighet utan endast rättighet att lämna dylikt bidrag, verkar inte hämmande på kyrkobyggnadsraseriet, ty har en församling fått bidrag, så anse givetvis dessa statskyrkans speciella gynnare, som delegerade nära nog utan undantag bestå av, sig ha moralisk plikt att bifalla krav även från andra församlingar.

Alla dessa invändningar framfördes från kommunistiskt håll vid frågans behandling år 1942, i samband med yrkandet om avslag på förslaget om införandet av en ekonomisk samfällighet. Dessförinnan hade Stockholms stadsfullmäktige uttalat sig i frågan, varvid en stark minoritet gått emot förslaget. Där framfördes från kommunistiskt håll förslaget om att man skulle genomföra den eftersträfvade centraliseringen genom att en fullständig kyrklig samfällighet bildades med stadsfullmäktige som beslutande organ. Detta förslag

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

framfördes även till regeringen. I stället för att slå in på den vägen valde regering och riksdag att slå in på avdemokratiseringens väg. Ändringen innebär, att man berövat valmännen rätten att genom direkta val inverka på utgifterna till kyrkliga ändamål. Detta måste utgöra ett stort steg bakåt ur demokratisk synpunkt.

Det främsta argumentet för »reformen» var, att man genom densamma skulle ernå en skatteutjämning mellan de olika församlingarna i vad det gällde skatten till kyrkliga ändamål. Differensen mellan den högsta och lägsta uttaxeringen var under åren 1937—1941 i medeltal 33,9 öre. I det material som låg till grund för propositionen om lagändring beräknade man, att differensen skulle komma att sjunka till 15,6 öre, om förslaget blev genomfört. Men år 1944 var differensen 28 öre och i år är den 27 öre, trots att den s. k. reformen blivit genomförd. Det främsta argument som framförts för förslaget har sålunda icke på något sätt visat sig vara hållbart.

I fråga om verkningarna i övrigt har vad vi från kommunistiskt håll förut sade år 1942 blivit bekräftat av verkligheten. Samfällighetens befogethet att lämna anslag till fyra femtedelar av kostnaderna har medfört en väg av utpräglad slöseri med allmänna medel. Nya kyrkor och församlingshus stå på dagordningen i mer än hälften av Stockholms församlingar. Har man inte användning för en ny kyrka, restaureras den som finns för halvmiljonbelopp, och församlingar som inte kunna finna något annat behov äro sysselsatta med att utreda frågan om försköning av kyrkorna. För år 1945 ha församlingsdelegerade mottagit äskanden om fyrafemtedelsanslag från Johannes församling på 340 000 kronor, från Hedvig Eleonora församling på 31 385 kronor och från Bromma enbart för ritningar till kyrka 20 000 kronor samt därtill från Enskede församling en begäran om 384 000 kronor. Tillika ha delegerade upptagit 400 000 kronor till oförutsedda utgifter i form av fyrafemtedelsanslag under året. Det utgör tillhoppa ett belopp av 1 175 385 kronor, och då är dock detta enbart en liten del av vad man ute bland de olika församlingarnas speciella kyrkovänner planerar att få tillgodosett.

Under de närmaste 25 åren före genomförandet av den Baggeska reformen utgjorde anslagen till ny- och ombyggnadsändamål från Stockholms samtliga församlingar i medeltal 625 000 kronor per år. Nu är beloppet nära nog fördubblat. Man resonerar över allt som kyrkoherden i Johannes församling, vilken i kyrkofullmäktige bemötte invändningarna mot att man skulle begära inte mindre än 340 000 kronor till försköning av kyrkan med orden: »Vi får pengarna till skänks.» Hittills har det visat sig, att det är de fattigare församlingarna som få hjälpa de rika till nya kyrkor. Det är också ute i rikemännens bostadsområden, som intresset för att avtvinga skattebetalarna medel till nya kyrkor är störst.

Ute i Nockeby samlades de välbärgade för en tid sedan till ett opinionsmöte för framförandet av kravet om ny kyrka även där. Vid mötet yttrade en av deltagarna: »Vi sitter i våra fina villor och bakom våra goda inkomster och blir jordbundna och rädda för människorna. Vad vi därför behöver, är en andlig samlingspunkt där vi kan umgås med varandra, en kyrka...» Sedan tilllade han, att den kyrka som redan fanns låg för långt bort, ty det var inte mer än nätt och jämnt, att dess klockringning hördes i Nockeby. Villaägarna i Nockeby vilja alltså med församlingsdelegerades hjälp på skattebetalarnas bekostnad skaffa sig en andlig samlingspunkt så nära inpå sig själva, att de inte skola behöva färdas ens så pass långt som en kyrkklocka ljuder för att för en stund komma ifrån sin jordbundenhet.

Vi vilja inte förmena dem som ha intresse av en kyrka nära inpå sig att

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

skaffa sig en sådan, men däremot motsätta vi oss bestämt, att det skall ske på bekostnad av även dem som sakna intresse för kyrkan och dess religionsförkunnelse. Vi äro nämligen anhängare av verklig religionsfrihet, och därför ansluta vi oss till den nu nyligen konfirmerade socialdemokratiska programpunkten om att kyrkan skall skiljas från staten.

Församlingsdelegerade i Stockholm ha nu beslutat, att bidrag från delegerades sida skall beviljas till nybyggnad av kyrka, församlingshus och boställe samt sådana ombyggnader som kunna jämföras med nybyggnader, däremot inte till underhåll av byggnad.

Hur verkar nu den spärr, som man infört? Jo, den verkar så, att man ute i de olika församlingarna strävar efter att utforma äskanden om anslag av sådan storleksordning, att de ifrågasatta arbetena inte kunna betecknas som underhållsarbeten utan som ombyggnader, vilka kunna jämföras med nybyggnader. Ordnas det bara så, då får man pengarna till skänks. Denna spärr, som konstitutionsutskottet särskilt åberopar, verkar alltså i praktiken så, att man inte vågar begära för litet pengar av delegerade. Man måste ta till belopp på ett par hundra tusen eller en halv miljon för att vara säker på att få, vad man begär. Kyrkor, som tidigare ansetts som förstklassiga för sitt ändamål, bliva plötsligt oanvändbara och måste genomgå reparationer, som betinga utgifter upp till halva miljonen. Den år 1942 beslutade »reformen» utgör enligt min mening ett exempel på lagstiftning, där många lagstiftare måste ha nickat bifall utan att besvära sig med att undersöka, vad initiativtagarna till lagstiftningen syftat till.

Utskottet anför, att ett upphävande av den kyrkliga samfällighetens befogenhet att bevilja anslag till territoriell församling skulle vara ett steg i motsatt riktning mot den, i vilken utvecklingen hittills förlöpt. Jag måste till utskottets fördel säga, att här har utskottet fullständigt rätt, därför att utvecklingen, sådan den förlöpt under de senaste åren, med nya biskopar och all sköns annan undfallenhet från riksdagsmajoritetens sida för den institution, vilken majoritetspartiet i sitt program högtidligt lovat att avskaffa, har varit en utveckling bakåt.

Utskottet kopplar vidare ihop frågan med den utredning man satt i gång beträffande ny församlingsindelning i Stockholm. Återstår för utskottets talesman att förklara, hur en sådan skulle kunna försväras, om man omedelbart rättade till en orimlig lagbestämmelse.

Vi ha ingen förhoppning om att socialdemokraterna skulle vara beredda att förverkliga sitt eget program om statskyrkans avskaffande. Icke heller torde vi väl kunna få stöd för vår önskan att beslutanderätten i kyrkliga frågor skall överföras till de beslutande organen i den borgerliga kommunen, men vi hade verkligen vågat hoppas, att vi skulle vinna gehör för kravet på återgång till de gamla bestämmelserna beträffande beslutanderätten i kyrkliga frågor. I Stockholms stad har utvecklingen nu visat vilka konsekvenser de nya bestämmelserna medföra. Ett enhälligt utskottsutlåtande har ådagalagt, att även denna blygsamma förhoppning var alltför optimistisk, men jag säger det redan nu: frågan kommer igen. Bevisen för att en ändring är nödvändig komma säkerligen att öka i kraft allteftersom tiden lider.

För att emellertid utröna, huruvida det råder samma enighet om herr Bagges reform i andra kammaren som det gör i konstitutionsutskottet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 27 i andra kammaren.

Herr Hallén: Herr talman! Den ärade motionären, herr Set Persson i Stockholm, började med att säga, att den reform, som härom året genomfördes, varigenom de s. k. församlingsdelegerade i Stockholm äga, icke skyldighet men

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

rättighet att betala vissa av den territoriella församlingens omkostnader upp till fyra femtedelar, hade tillkommit för att man på en omväg skulle komma undan motståndet från Stockholms arbetarstyrda församlingar. Jag skulle här vänligen vilja säga till herr Persson, att man icke alltid skall vädra orena motiv hos sina medmänniskor. Det kanske rentav kan finnas ett annat, ett sakligt motiv. Motivet har just varit att man ville försöka få slut på den orättvisa, som försakat den ojämna utdebiteringen i Stockholm, om vilken herr Persson underligt nog vill slå vakt.

Han menade, att skillnaden mellan skattesatserna i de kyrkliga kommunerna icke vore synnerligen stor. Det är väl bra underligt, herr talman, att våra kommunister kunna vilja slå vakt om ett så oeffterrättligt system som det, vilket råder här i Stockholm. Jag skall taga ett exempel. Den rika Jacobs församling med sex tusen och några hundra medlemmar och tre präster hade år 1943 990 000 skattekröner, d. v. s. nästan en miljon skattekröner. Församlingen behövde heller icke utdebitera mer än 39 öre. Matteus församling, en av våra folkrikaste och fattigaste arbetarförsamlingar med 50 000 församlingsmedlemmar och icke stort större antal skattekröner än den lilla Jacobs församling, fick år 1943 utdebitera 61 öre. Vad är det nu denne motionär egentligen vill föreslå? Jo, han vill att vi skola stoppa hela denna tendens till skatteutjämning genom att upphäva bestämmelserna om församlingsdelegerades möjlighet att till vissa större utgifter lämna bidrag ifrån samtliga församlingar. Det skulle innebära, att man i den rika Jacobs församling skulle kunna sitta där utan att betala ett öre till ifrågasvarande ändamål.

Nu kanske herr Persson säger: det gör ingenting, ty man skall icke anslå ett enda öre till sådana ändamål, och då kvittar det, om någon församling är rik. De som ha en liten smula mera kommunal ansvarskänsla få ju icke resonera på det sättet. Nu vet jag mycket väl, vad herr Persson kommer att vilja försvara sig med, nämligen att han icke alls är emot kommunal skatteutjämning, men att han vill, att utjämning skall ske genom att man överflyttar alla ärenden till den borgerliga kommunen, till stadsfullmäktige. Men om detta av olika anledningar icke går att genomföra, bör man icke då i stället fortsätta på den inslagna vägen och försöka åstadkomma en kyrklig samfällighet, som betalar ifrågasvarande utgifter? Nej då, säger herr Persson, det är icke heller rätt. Denna reform går i avdemokratiserande riktning. Genom den berövas valmännen rätten att genom direkta val öva inflytande på den kyrkliga beskattningen. — Det är ganska konstigt! Hur tillgår det? Det är ju icke på det sättet, att församlingsdelegerade sitta och hitta på att nu skola vi ge en halv miljon kronor hit och en halv miljon kronor dit. Det första grundvillkoret är, att en församling — och detta gäller även en arbetarstyrd församling, en församling med arbetar-majoritet — beslutat begära bidrag exempelvis till nybyggnad av församlingshus. Det är väl då icke så, att församlingen berövas sitt inflytande. Församlingsdelegerade kunna icke besluta något utan att den territoriella församlingen gjort framställning om bidrag.

Då kommer herr Persson med en annan invändning: om vederbörande församlingsmedlemmar veta, att delegerade kunna besluta, att kostnaderna skola fördelas på samtliga församlingar i staden, så falla de för frestelsen att resonera som den kyrkoherde i Johannes församling, vilken herr Persson citerade och som sade: vi få pengarna gratis. Så helt gratis är det väl icke, ty var och en skall väl betala efter sina skattekröner. Hur är det med ståndaktigheten hos herr Perssons egna meningsfränder i kyrkofullmäktige? Skulle de icke falla för frestelsen utan i stället säga: vi bry oss icke om, att vi kunna få bidrag till kostnaderna intill $\frac{1}{5}$, vi äro emot det ändå? Men de tyckas i alla fall vara med

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

om saken. Hur hänger det ihop med miljonrullningen, som herr Persson talade om? År 1943 hade Stockholm en budget på mellan 246 och 250 miljoner kronor. Hur mycket gick till kyrklig miljonrullning, herr Persson? Jo, det gick 5 800 000 kronor. Det betyder, att om herr Persson hade en kommunalskatt på 100 kronor, så betalade han 2 kronor 40 öre till denna förfärliga utsvävning. Det är litet mer än priset för en biografbiljett. Man skall icke taga till storläggen och säga, att det rör sig om väldiga belopp!

Frånsett detta vill jag erkänna, att det kan finnas en svaghet i systemet. Det är alldeles nytt och bör prövas. Det är möjligt, att man får lov att stadga, att det skall finnas kvalificerad majoritet för att en församling skall få begära bidrag av ifrågavarande slag, eller också får man väl införa restriktiva bestämmelser rörande församlingsdelegerades rätt att bevilja bidrag. Därom vill jag icke yttra mig. Utskottet har räknat med dessa möjligheter, då utskottet såsom sista synpunkt framhållit, att först sedan vi sett verkningarna av denna reform, kan tiden vara inne för att pröva frågan om en revision av bestämmelserna.

Herr Persson sade i slutet av sitt anförande, att frågan kommer igen. Ja, herr Persson är välkommen tillbaka. Kom gärna tillbaka med en motion, men gå då i stället fram, icke på en reaktionär linje utan på en mera tidsenlig linje! Vi böra försöka eftersträva skatteutjämning, icke motsatsen, och vi böra på församlingsdelegerade överföra så mycket utgifter som möjligt. Det är naturligtvis det enda rätta. Det är att driva in på samma linje, som hela vår kommunalskattelagstiftning syftar till.

Herr Persson slutade med att säga, att en del av Stockholms präster, tillhörande mycket strängt kyrkliga grupper, bekämpat denna tanke. Det är mycket riktigt. De ha fått för sig, att församlingsmedvetandet utplånas. Det är ganska underligt att nu finna, hurusom herr Persson befinner sig på samma sida som dessa grupper. Jag vet icke, herr talman, hur man skall karakterisera detta. Kanske det har sammanhang med en artikel i Izvestija här förleden, som uppmanade till starkare kyrklighet bland de kommunistiska trosfränderna. Jag vet icke, om det är den artikeln, som inspirerat herr Persson att sluta upp på samma sida som de, vilka icke velat ha någon reform ens ur praktisk-ekonomiska synpunkter. Jag måste säga, att detta reformprojekt är i sanning reaktionärt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att säga ett par ord ur rent principiella synpunkter. Det nuvarande tillståndet i Stockholm är icke tillfredsställande. Det är främmande för kommunalt tänkande, att en institution beslutar stora utgifter, under det att en annan institution har hand om de allmänna medel, med vilka huvudparten av utgifterna skola bestridas, men icke har något nämnvärt inflytande på beslutet. Jag tror, att åtminstone på det kommunala området det icke finnes någon motsvarighet till detta tillstånd. Jag anser, att detta icke i längden kan fortsätta, ty det måste förr eller senare leda fram till, om icke slösaktighet så till planlöshet. Det bör väl ändå vara på det sättet, att den samfällighet, som har hand om dessa stora penningssummor, har en plan, av vilken det framgår, vilka reparationsarbeten och nybyggnadsarbeten, som skola utföras, i vilken ordning arbetena skola igångsättas o. s. v. Såvitt jag förstår, föreligga för närvarande ganska små möjligheter till uppgörande av en sådan ekonomisk plan, utan det gäller att antingen bifalla eller avslå vederbörande församlings hemställan om bidrag. Jag

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

anser sålunda detta tillstånd vara otillfredsställande. Enligt mitt förmenande bör på detta område en ändring komma till stånd så fort som möjligt. Men därifrån och till att bifalla här föreliggande motion är ju steget ganska långt, ty ett bifall till motionen skulle, såsom utskottets ordförande här har sagt, innebära, att man toge ett steg tillbaka till nackdel för de fattigare församlingarna, och det kan ju icke vara riktigt ändamålsenligt. Jag är icke alldeles främmande för tanken, att man speciellt i Stockholm, där förhållandena äro ganska särartade, skulle kunna flytta över åtminstone en del av de ekonomiska utgifter och uppgifter, som nu åvila kyrkofullmäktige, till den borgerliga kommunen, men det kan icke ske utan vidare, utan man får väl först lov att göra en närmare undersökning om saken.

Av denna anledning har jag icke kunnat vara med om att förorda bifall till motionen, ehuru jag öppet erkänner, att de nuvarande förhållandena äro otillfredsställande. Utskottet saknar på detta område initiativrätt, och jag ber därför att få instämma i vad utskottets ordförande sade till motionären: kom gärna igen med en motion men se till, att den blir så pass vittomfattande, att man med anledning av motionen kan göra en undersökning av hela fältet och pröva även andra vägar än sådana, som anvisats i den nu föreliggande motionen, men som enligt mitt förmenande icke äro framkomliga.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag är tacksam mot herr Fast, som ju motiverat sitt ståndpunktstagande på ett helt annat sätt än herr Hallén. Herr Hallén är mycket väl medveten om att vad jag sade i mitt anförande i fråga om de orimliga verkningarna av 1942 års lagändring är med verkliga förhållandet överensstämmande. Verkningarna ha blivit sådana, som jag skildrat dem. Herr Hallén kan icke bestrida det. Han försökte i alla fall förtvivlat finna argument för sitt ståndpunktstagande. Försök att hitta någonting annat än att uppträda som de fattiga församlingarnas förespråkare gentemot de rika! Resultatet av den nya lagstiftningen har, som vi veta, blivit, att den skattedifferens, som herr Hallén talade om, minskat med 6 öre, men i stället ha vi till kyrkliga ändamål innevarande år uttaxerat dubbelt så mycket som i medeltal uttaxerats under 25 år före reformens genomförande. När verkningarna bliva sådana kan man väl icke påstå, att reformen varit till fördel för de små inkomsttagarna och för de fattiga församlingarna.

Jag talade om miljonrullning, och jag gjorde det med rätta. Jag angav siffror. De siffrorna har herr Hallén icke bestritt, och han kan icke göra det. Siffrorna äro av sådan storleksordning, att det är befogat att använda ordet miljonrullning. Jag tycker, att det är nästan bittert, att herr Hallén skall vara den, som rekommenderar mig att gå fram efter en mera tidsenlig linje. Vilken är den tidsenliga linjen hos det parti, som herr Hallén också representerar, förutom att han representerar utskottet? Man har fått nya biskopar, nya präster och ökade utgifter. Den »tidsenliga» linjen kommer jag aldrig att ge min anslutning.

Han förklarade också, att det finns en del präster i Stockholm, som äro på min linje. Jag har också varit förvånad över detta. Jag har funnit förklaringen däri, att det finns en del präster, som äro obehagligt berörda av att kyrkan icke kan leva sitt liv av egen kraft, utan att man med det slags lagstiftningsåtgärder, som det här är fråga om, måste pumpa liv i densamma.

Till sist: herr Hallén nämnde den sovjetryska tidningen Izvestija och vad som skrivits i den. Man hade där berett plats för ett upprop från prästerskapet i Sovjetunionen. Man hade berett plats för ett upprop från en kyrka, som är skild

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

från staten. Vi behöva alltså icke gå till Sovjetunionen för att få impulser till ställningstagande i frågan. Vi kunna gå till det socialdemokratiska partiprogrammet. Det godkänner jag för min del.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill icke inlåta mig i någon debatt med herr Persson angående Izvestijas syfte med sin vädjan. Den saken torde få avhandlas i ett annat sammanhang. Jag skulle däremot vilja säga, att när herr Persson menar, att det är fråga om en icke-statskyrka, så bör herr Persson nog taga litet närmare reda på de intima förbindelserna med och beroendet av sovjetstaten i den nya ryska kyrkan, innan han talar om den som en självständig frikyrka.

När herr Persson säger, att han kanske står på samma linje som vissa präster i Stockholm, som äro obehagligt berörda av att kyrkan ej kan stå på egna fötter, kan jag glädja herr Persson med att det är egentligen alla stadens präster som han har på sin sida. Det är icke mycken skiljaktighet.

Herr Persson menade, att jag skulle icke tala så mycket om de fattiga församlingarna. Jag vill emellertid som exempel nämna ytterligare en sådan, som jag glömde bort, den där jag för tillfället bor, nämligen Storkyrkoförsamlingen eller Nikolai, som är den fattigaste. Där bo 9 000 människor. De fingo 1943 80 öre i skatt, och de ha bara 350 000 bevillningskronor.

Lägg märke till, ärade kammarledamöter, att det är detta tillstånd, som herr Persson vill skall fortsätta!

När jag talar om att tillämpa tidsenliga synpunkter, menar jag, att man skall söka en smula anknyta till de synpunkter i fråga om beskattningen, som börjat bryta igenom över hela linjen. Då skall man komma ifrån de små kommunala enheterna och eftersträva betydligt större sådana. Därvid är det betydligt mera praktiskt att, om det icke går att lägga denna fråga över till stadsfullmäktige, låta samfällighetens kyrkofullmäktige just i skatteutjämnande syfte taga hand om detta. Om det sedan kan behövas restriktiva bestämmelser för att förebygga oöverlagda beslut eller beslut med alltför dyrbar ekonomisk räckvidd, får den saken tagas upp till omprövning. Jag tycker, att detta är en mycket mera praktisk linje. Jag erkänner gärna, att det nuvarande tillståndet icke har varit det allra bästa. Själv blev jag mycket förvånad, att församlingsdelegerade kunde giva Hedvig Eleonora 450 000 kronor för att renovera kyrkan. Men det är att märka att samma dag som de beslöto detta eller den 21 juni i fjol beslöto de också något annat, nämligen att få litet mera fason på sina bidrag genom att dessa hädanefter skulle begränsas till att avse nybyggnad av kyrka, församlingshus och boställe samt sådan ombyggnad, som är att jämställa med nybyggnad, men icke få gå till löpande underhålls- och driftkostnader.

Nu skulle jag vilja fråga herr Persson en sak. Han anser visserligen, att det är en olycka, om en kyrka kommer till stånd. Men antag, att i en församling kyrkan brinner eller på annat sätt ödelägges och att det kan vara ett anständigt skäl att få en kyrka byggd. Tycker då herr Persson, att en församling, som är verkligt fattig jämfört med Jacobs, skall bygga kyrkan ensam, och att de övriga församlingarna i staden icke skola hjälpa till med detta? Den uppfattningen är herr Persson säkert ganska ensam om.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få vända på den sista frågan, som herr Hallén ställde. Kan det vara rättvist, att de fattiga församlingarna skola hjälpa till att bygga kyrkor åt de rika församlingarna? Ty det måste de göra, när fyra femtedelar av kostnaden uttagas från samtliga Stockholms invånare oavsett den byggande församlingens ekonomiska ställning.

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

(Forts.)

Vad gäller frågan om beskattningen har jag i mitt första anförande klargjort min inställning till den. Jag har i egenskap av ledamot i Stockholms stadsfullmäktige reserverat mig mot ett yttrande i denna fråga och yrkat på att man i stället för det förslag, som blev genomfört, skulle överlämna beslutanderätten i kyrkliga frågor till stadsfullmäktige. I sådant fall skulle skatten till kyrkliga ändamål ingå i den allmänna kommunala beskattningen, och äskandena från kyrkligt håll skulle prövas i större sammanhang. Man skulle exempelvis få möjlighet att jämföra behovet av kyrkobyggnader med andra behov.

Om jag väckt en sådan motion, skulle herr Hallén då ha varit beredd att tillstyrka den? Jag tror det icke alls. När man icke ens kan få anhängare för att återgå till de gamla bestämmelserna, som voro bättre än de nuvarande, torde man icke ha något hopp om att få ett radikalare förslag bifallet.

Ännu en gång om den fria ryska kyrkan! Varför började herr Hallén tala om den ryska kyrkan? Vad denna kyrka beträffar har den under kriget ju gjort sig uppmärksammas främst genom att dess anhängare frivilligt ekonomiskt understött staten på ett mycket storartat sätt i det krig mot fascismen, som sovjetfolket genomför.

Herr Hallén skall akta sig för att draga paralleller. Parallellen blir icke till fördel för den svenska kyrkan, därför att den under kriget närmast har gjort sig bemärkt genom att exempelvis kollektmedel flödat till fördel för Nazi-Tyskland.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Persson: vill herr Persson fortsätta? Lägg märke till, ärade kammarledamöter, att ena ögonblicket vänder sig herr Persson mot mig och säger, att genom mitt förslag om gemensam kyrklig samfällighet få de fattiga församlingarna bygga kyrkor även till andra församlingar, men själv vill han sedan lägga över det på stadsfullmäktige! Då få också medlemmar i fattiga församlingar hjälpa till att bygga kyrkor på andra håll än där vederbörande skattedragare själva bo.

Sedan, herr talman, hör detta om kyrkorna egentligen icke hit. Men när herr Persson vill draga något slags parallell mellan sovjetkyrkan och den svenska kyrkan, som han säger, så äro vi för det första icke i krig; vi kunna icke gärna lämna frivilliga anslag till staten. Vore vi i krig, kunde parallellen vara mera befogad.

Herr Persson säger, att den svenska kyrkan som sådan givit bidrag till nazismen, vilket tydligen avser den där Luther-kollekten till Ukraina. Vi veta ju, att det har varit mycket delade meningar om detta. Men denna kollekt har lyckligtvis varit obetydlig, och den betyder ingenting, herr Persson, mot de miljonoffer, som kyrkan under dessa år gjort till de av kriget nödlidande. Det vet herr Persson, men det ligger icke i hans intresse att tala om sådana saker.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därpå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann her talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Motion om viss ändring i 2 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Persson i Stockholm, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 177 ja och 15 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Herr statsrådet *Andrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 65, med förslag till avlösningsreglemente för personal vid krigsmakten under krigstjänstgöring (krigsavlösningsreglemente);

nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583);

nr 102, angående samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus;

nr 103, angående inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg; och

nr 106, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

Dessa propositioner bordlades.

§ 14.

Utgifter under riksstatens tredje huvudtitel. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. *Punkten 20,* angående upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln, punkten 22, föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)

Vidare hade uti en inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* väckt motion (II: 219) hemställt, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 50 000 kronor till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 219, till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lindberg*: Herr talman! Jag vet, att mot ett enhälligt statsutskott kämpa själva gudarna förgäves. Trots vetskapen om detta faktum ber jag att få säga några ord om den motion, som jag väckt i frågan och som avstyrkts av statsutskottet praktiskt taget utan motivering. Den enda motivering för avslag, som jag kunnat utläsa ur utskottets utlåtande, är den, att riksdagen förra året beslöt att höja anslaget från 12 000 kronor till 30 000 kronor. Det skulle således vara skälet varför motionen denna gång blivit avstyrkt.

Man har icke inom utskottet, åtminstone icke såvitt det är synligt av handlingarna, resonerat någonting om de motiv, som i motionen anföras för en höjning av samma anslag från 30 000 till 50 000 kronor. Jag förstår mycket väl, att man inom statsutskottet, och för övrigt även inom andra institutioner, är skyldig och angelägen att se till, att icke utgifterna springa för högt i höjden. Det är ju ganska naturligt, att man på detta sätt söker tillvarataga de ekonomiska intressena. Men man kan ju tillvarataga de ekonomiska intressena på mycket olika sätt. Jag har den föreställningen, att vi allesammans ha en känsla av att det krig, som nu pågår och som utbröt 1939, hade kunnat om än kanske icke direkt förhindras så i alla fall mildras, därest en starkare upplysning rörande freden existerat före den 1 september 1939. Nu är det kanske elakt sagt, men mig förefaller det vara så, att man snålar på anslag för fredsarbetet, medan man är ganska generös när det gäller anslag för krigiska ändamål. Det borde kanske vara tvärtom. Då kunde det ju hända, att den värld vi leva i finge lov att se ut på ett annat sätt.

Nu kan det också tänkas, att man inom utskottet resonerat som så, att ännu så länge veta vi ej, när freden kommer och när ett mellanfolkligt samarbete i full utsträckning kan tagas upp, och därför är det icke skäl att nu bevilja det begärda högre anslaget. Det kan hända, att en sådan synpunkt är riktig. Det kan hända, att det kommer att dröja över nästa budgetår, innan vi ha en sådan fred, att ett mellanfolkligt samarbete i full utsträckning kan tagas upp. Men det är också möjligt, att ett sådant samarbete kan tagas upp inom den närmaste tiden. Jag är av den uppfattningen, att man bör sätta i gång detta arbete så snart möjlighet finnes till att göra det.

Det är ju vidare också på det sättet, att vi behöva öka arbetet på detta område inom vårt eget land. Den organisation, som motionen i huvudsak är väckt ifrån, har ju gjort lofvärda ansatser på detta område. Man har exempelvis haft cirka 200 föreläsningar på ett år om fredsproblem, fredsfrågor och samarbete folken emellan, och man har ju bedrivit en ganska omfattande upplysningsverksamhet även på andra sätt, genom publikationer och dylikt.

Det är väl också för alla ganska klart, att när det förfärliga krig, som nu rasar och som man ju tror vara i sitt slutskede, upphör, skall man kunna återställa världen och få den att se ut på ett annat sätt än den gjort hittills. Om man har denna uppfattning, får man också söka vara beredd att offra någon-

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)

ting för att bedriva en verkligt demokratisk fredsupplysning mellan folken, så att icke andra krafter, som också hålla på att organiseras för närvarande, få taga hand om den upplysning, som de tycka passa sig och som ofelbart kommer att leda till ett nytt världskrig inom en icke alltför avlägsen framtid. Det gäller således att med alla till buds stående medel förhindra, att en sådan olycka på nytt drabbar världen inom en ganska nära framtid. Då måste man se till att det också göres någonting för att man skall bli i stånd att förhindra något dylikt.

Man kanske också från utskottets sida resonerat så som det delvis sades under diskussionen förra året, att det är så många organisationer, som äro engagerade på detta område, att man rent av tycker, att det är för mycket och att det borde ske en centralisering. Det ansåg man förmodligen, även om man icke direkt sade det. Det har nu, i vad gäller den organisation, som denna motion emanerar ifrån, skett en sådan centralisering. Där ha ju tre stycken ganska stora fredsorganisationer sammanslagits till en, som nu kan bedriva arbetet kraftigare än vad tidigare kunnat ske. I denna verksamhet är också praktiskt taget hela den svenska fackliga rörelsen engagerad. Det kan hända, att utskottet resonerat som så, att eftersom fackföreningsrörelsen är med och är intresserad på denna punkt så behöver anslaget från det allmänna sida icke vara så stort, därför att fackföreningsrörelsen är ändå ganska förmögen. Jag hoppas emellertid, att man icke lagt en sådan synpunkt på denna fråga, ty det bör ändå icke helt och hållet överlåtas åt de enskilda individerna att offra pengar, tid och krafter för sådana här saker.

Det kunde vara mycket att säga i denna fråga, och det kan naturligtvis drivas upp en lång debatt om den. Det är klart, att i en sådan här fråga finns det olika meningar om dels hur verksamheten skall bedrivas och dels i andra avseenden. Men utskottet har ju icke resonerat om dessa saker alls utan bara hållit sig till den rent ekonomiska sidan av saken och sagt, såsom jag nämnde i början, att eftersom riksdagen har beslutat en höjning förra året så kan man icke nu göra en dylik. Om man emellertid gör en omräkning av värdena, så skall man nog finna, att dessa 50 000 kronor, som äro begärda nu, svara mot en lägre summa tidigare, därför att penningvärdet har fallit och därför att man icke har möjlighet att få så mycket för det lägre anslaget som tidigare. Alltså har det varit nödvändigt att få det höjt upp i paritet med vad som kan anses vara rimligt och skäligt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av mig vid punkten väckta motionen.

I detta anförande instämde fröken *Nygren*, fru *Gustafson*, fru *Ekendahl* samt herrar *Gustafsson* i *Bogla*, *Engström*, *Nilson* i *Eskilstuna* och *Johnsson* i *Stockholm*.

Herr Ward: Herr talman! Det torde inte vara nödvändigt för någon att övertyga kammaren om fredens välsignelse och krigets förbannelse; den sidan av saken torde vi i detta sammanhang kunna lämna alldeles åsido. Det är riktigt som herr *Lindberg* säger, att statsutskottet har i mycket hög grad grundat sin ståndpunkt på det förhållandet, att riksdagen i fjol beslöt höja detta anslag från 12 000 kr. till 30 000 kr. Vi trodde inom utskottet och vi tro alltjämt, att när man i fjol argumenterade för det högre anslaget så menade man, att om detta anslag på 30 000 kr. beviljades så var all rättfärdighet uppfylld, då skulle i alla fall de mest trängande behoven inom dessa speciella fredsorganisationer vara täckta. Jag håller personligen före, att det skulle se ganska egendomligt

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)

ut om riksdagen, året efter det vi på dessa grunder ha höjt ett anslag, skulle ytterligare höja detsamma med inte mindre än 20 000 kr. Man kan inför ett sådant diskussionssätt fråga sig: vad blir anspråket nästa år? Är 50 000 kr. det definitiva önskemål man företräder härvidlag, eller ämnar man begära ytterligare en höjning av anslaget, d. v. s. komma vida utöver det högsta belopp som tidigare utgått för detta ändamål? Det är dessa skäl, rent budgettekniska och praktiska skäl, som kanske framför allt föranlett statsutskottet att inta den hållning som står redovisad i utskottsutlåtandet.

Jag blev något förvånad, måste jag säga, när jag hörde herr Lindbergs argumentering för den motion han och några andra kammarledamöter väckt. Han sade bl. a., att man lyssnar så ogärna till förslag om gagnande av fredliga ändamål men är i stället så mycket angelägnare att bevilja anslag som gå till krigiska syften. Äsyftade herr Lindberg därmed verkligen anslagen till den svenska försvarsberedskapen tycker jag att detta är en alltför billig argumentering, som jag inte trodde skulle kunna förekomma här i riksdagen. Den svenska riksdagen och det svenska folket ha iklätt sig dessa offer ingalunda i några krigiska syften utan tvärtom för att hålla freden vid makt inom sina landamären. Med den erfarenhet man har fått av krigsutvecklingen kan man t. o. m. påstå, att för Sveriges vidkommande ha just dessa beredskapskostnader varit det mest effektiva fredslag som riksdagen beviljat och som betytt oändligt mycket mera än det som det här är fråga om.

Med anledning av denna anslagsfråga vill jag säga att jag finner, att man numera genom att koncentrera anslagen, att inte fördela dem på så många organisationer, kommit in på den rätta vägen. Jag delar i det stycket herr Lindbergs synpunkt, att just Nordiska föreningen för mellanfolkligt samarbete bör röna all den uppmuntran som kan komma den till del inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget. När jag nämner denna organisation och därtill lägger Utrikespolitiska institutet finner jag, att av de 30 000 kr. som nu utgå till ändamålet få dessa båda organisationer inte mindre än 21 000 kr. Detta är i alla fall ett inte så ringa bidrag till en organisation som har möjlighet — det vet jag av egen erfarenhet — att skaffa sig intäkter på annat håll, en organisation, det måste man också understryka, som ju är bildad på ideella grunder och som därför av sina medlemmar bör kunna kräva några insatser, så att inte allt skall betalas av folk som står utanför organisationen i fråga.

Jag skulle för övrigt med anknytning till vad jag sagt om detta anslag vid tidigare tillfälle vilja till hans excellens herr utrikesministern rikta en fråga, om inte det vore bättre använda pengar att till någondera av de nu nämnda organisationerna anvisa det belopp på 2 000 kr., som går till Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Även om denna förening undergått en viss förändring kan jag inte hysa någon större respekt för densamma. Jag läste i dag på morgonen i dess tidning *Freden* en artikel, som faktiskt går ut på att man på alla möjliga sätt bör understödja den del av den svenska ungdomen som inte vill göra vapentjänst. Jag tycker det är ett egendomligt sätt att använda ett anslag som det förevarande.

Herr talman! Jag anser, att statsutskottet har mycket goda skäl för den mening som kommit till uttryck i utskottets utlåtande, och jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindberg: Herr talman! Först måste jag säga till herr Ward, som ansåg att det skulle vara egendomligt om riksdagen också i år beslutade en höjning av detta anslag, att det är väl ändå en smula skillnad på förra året och innevarande år. Vi vänta oss ju — det har man t. o. m., tror jag, sagt någonting om i

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)

årets statsverksproposition — att freden skall komma detta år eller i början på nästa budgetår. Följaktligen måste man väl kunna tänka sig, att det skall bli större möjligheter för fredsorganisationerna att bedriva sitt internationella samarbete redan under första delen av nästa budgetår. Naturligtvis vet man ingenting om hur det kan gå med den saken, och därför kan man inte med bestämdhet påstå, att så kommer att bli fallet. Det är emellertid så till vida en stor skillnad mellan föregående och innevarande år, att det under föregående år knappast var någon som trodde att freden skulle vara nära förestående.

I vad det sedan gäller mitt yttrande, att man var njugg med anslagen till upplysningsarbetet rörande freden och det mellanfolkliga samarbetet men ganska generös när det gällde anslag till krigiska ändamål, var detta inte alls riktat mot den inställning som vi här i Sverige haft under det här kriget. Vi ha, som herr Ward också sade, anslagit stora medel till vårt försvar för att kunna hålla oss utanför kriget och för att kunna försvara oss, därest vi skulle bli överfallna. Jag tror, att jag reservationslöst har varit med om att rösta för samtliga dessa anslag, och jag har även personligen deltagit i detta demokratiska försvarsarbete på sådant sätt, att jag tror att detta borde avvända alla misstankar om att jag skulle ha haft något sådant syfte med mitt anförande, som herr Ward ville göra gällande. Men jag kanske uttryckte mig dåligt och får väl därför söka rätta till saken till den verkan det hava kan. Jag alluderade på tiden som låg före det nuvarande världskrigets utbrott och sade, att om man då hade varit litet generösare med anslagen till fredsorganisationerna kanske man hade kunnat undvika detta världskrig. Detta behöver således inte betyda, att jag, när man ändå råkat in i detta krig, skulle kunna göra någon anmärkning mot att anslag beviljas till sådana ändamål som herr Ward talade om.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till min motion.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther**: Herr talman! Till svar på herr Wards fråga vill jag meddela, att frågan om fortsatt statsbidrag av dessa medel till Svenska freds- och skiljedomsföreningen har beaktats och kommer att göras till föremål för särskild prövning när det gäller bidraget för nästa budgetår.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 20:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för bifall till ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Lindberg, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 134

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. (Forts.)
ja och 59 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1945/46 till säkerhetsanstalter för sjöfarten; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1945/46 till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående om-sättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 18.

Ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 12 januari 1945 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 16, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka.

Till utskottets behandling hade överlämnats den i anledning av propositionen väckta motionen nr 451 i andra kammaren av herrar *Landgren* och *Nilsson* i Landskrona.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 16 och med avslag å motionen II: 451, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr *Johnsson* i Stockholm: Herr talman! Det brukar krävas i demokratiska församlingar, att lag skall gälla lika för alla. Det kan visserligen för en stockholmsrepresentant kännas smickrande att i det här föreliggande förslaget till förordning angående försäljningen av pilsnerdricka det litet varstans anmärkes, att för Stockholm skall vad i denna paragraf stadgas icke äga tillämpning. Det kan ju tolkas som att denna välsignade stad har kommit så långt i nykterhetshänseende och i ordnandet av sin pilsnerdricksförsäljning, att här är inte mer att säga eller göra; Stockholm kan för en gångs skull ställas vid sidan om lagen.

Jag märker nog, att finansministern varit åtskilligt tveksam och slitit sitt gyllene hår, innan han gav Stockholm detta undantagstillstånd. Han liksom ger nykterhetsnämnden i Stockholm en anvisning att trots detta icke släppa av på sin rätt att ingripa utan hänsyn till utskänkningskommittén. Jo, jag tycker mig se att den gör det!

Det är, herr talman, min bestämda åsikt att här icke bort göras något undantag för Stockholm. Det är att försvaga förordningens kraft i landets största kommun, där den kanske allra mest är av nöden. Det är i alla fall en väldig skillnad mellan att hänvisa ärendena till en nämnd, som är tillsatt i enlighet med gällande lag och som därmed står under det ansvar som denna lag påbörjar den, och att lämna dem åt en kommitté, tillsatt efter partipolitiska grunder och egentligen icke ansvarig inför någon. Det borde ha gjorts både departementschefen och utskottet särskilt betänksamma, när socialstyrelsen, som dock har den måhända bästa utsiktspunkten och jämförelsemöjligheten när det gäller nykterhetstillståndet i riket, ger Stockholm ett visserligen inlindat men ändå rätt klart underbetyg i uppförande på denna punkt. Socialstyrelsen understryker, att det är ett viktigt nykterhetsintresse att antalet utskänkningsställen för pilsnerdricka i Stockholm *minskas* — i något sammanhang har anförts att styrelsen anser, att antalet borde nedskäras med 300 — och att en rätt avvägning (man läser mellan raderna styrelsens bestämda uppfattning, att en sådan icke är för handen i Stockholm) bör finnas mellan en rimlig tillgång av pilsnerdricka och behovet av begränsning, med hänsyn till att pilsnern i stor utsträckning missbrukas i berusningssyfte.

Ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Det är just detta som sker på ett mycket beklämande sätt här i Stockholm. Hur många tidningsinsändare ha icke stått att läsa från förtvivlade hustrur och mödrar, där de förbannat dessa ölkaféer, som äro så talrika att männen snava över dem på hemvägen, och där de lägga sin arbetsförtjänst och så förstöra hälsa och hemliv. Nykterhetsnämndens tjänstemän, herr talman, de som få se eländet och ta i det med båda händerna, de avstyrkte icke förslaget att nykterhetsnämnden obligatoriskt skall höras; de *tillstyrkte* förslaget. De trodde väl, att de då skulle ha någon möjlighet att göra sin stämma hörd. Som det nu är torde denna möjlighet vara lika med noll.

Jag skall självfallet icke här diskutera Stockholms stads utskänkningskommitté. Dess ledamöter göra förvisso i många avseenden ett utmärkt arbete. Men vad kommittén själv offentligt anfört till sin karakteristik må jag väl skärskåda även inför denna kammare. Den uttalar, att inom kommittén funnes företrädare också för de speciella nykterhetsintressena, men att kommittén å ifrågavarande ärenden anlade jämväl andra synpunkter än de rena nykterhetssynpunkterna. Härmed har kommittén så klart som det överhuvud kunnat ske deklarerat, att den ser sin uppgift vara en helt annan än den, som enligt lag tillkommer nykterhetsnämnd, och att den alltså icke kan tjänstgöra som ställföreträdare för denna. Utsknkningskommittén känner sig nästan generad för att konstatera, att också de speciella nykterhetsintressena äro representerade i kommittén. Jag tycker mig se den ensamme lille reservanten i kommittén sjunka ihop under föraktets iskalla blickar från dem, som företräda mera verklighetsbetonade intressen än de speciellt nykterhetsbetonade. Men om utskänkningskommittén skall vara en ställföreträdare för nykterhetsnämnden, vilket ju blir följen om propositionen godtages i dessa stycken — vilka intressen tar den sig då rätt att företräda, om den icke vill företräda nykterhetsintressena? Vilka äro de andra synpunkter den lägger på ärendena? Jo, det framgår av andra remissvar, bl. a. av överståthållarämbetets. Kommittén övar kontroll beträffande överlåtelse av pilsnerkaféer till förhindrande av oskäligen försäljningspriser. Jag är tacksam för det meddelandet. Det innebär alltså principiellt, att utskänkningskommittén gör sig till en mäklare mellan överlätare och övertagare. Men är detta lagens mening, att de nykterhetsvårdande organen skola vara förmedlare av pilsnerrättigheter?

Jag tror, herr talman, att här ligger något, som icke är som det bör vara. Jag medger gärna, att förhindrande av ockeraffärer på detta område är synnerligen angeläget. Men det är ett problem, som icke bör sammankopplas med övervakningen av pilsnerkaféerna och beviljandet av rättigheter. För denna angelägenhet må gärna stadsfullmäktige tillsätta en kontrollkommitté av stora och starka karlar, men den bör träda i verksamhet först sedan nykterhetsnämnden sagt sitt ord om rättigheternas beviljande. Därigenom skulle också den väsentligaste möjligheten till ocker bortfalla. Men det är angeläget att linjerna i det sociala arbetet hållas klara och att detta får vara detta. Utsknkningskommittén bör aldrig bli nykterhetsnämnd, och det som åligger nykterhetsnämnden i Göteborg bör också åligger nykterhetsnämnden i Stockholm.

Herr talman! Jag skall icke ytterligare betunga protokoll och kammarens ledamöter med mina ord. Jag yrkar bifall till propositionen med den ändringen likväl, att allt som säges om att förordningen icke skall äga tillämpning på Stockholm borttages ur densamma, och att Stockholm alltså icke för pilsnerna skall ställas utanför lagen.

Herr Senander: Herr talman! Jag kan redan från början förklara, att jag inte är överens med den föregående talaren. Jag är av helt motsatt uppfattning.

Ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)
Det förslag till ändrad pilsnerdricksförordning, som nu skall behandlas, är nämligen enligt min mening förkastligt ur alla synpunkter. Det utgör en ny påbyggnad på alla de löjligen restriktiva förordningar och bestämmelser, som vi ha begåvats med under årens lopp och som givit en grönköpingsmässig karaktär åt hela vår alkohollagstiftning.

Den nya förordningen har givetvis ingen större betydelse. Man skulle därför kunna låta den passera utan vidare, men då den är ett typiskt uttryck för den förvända uppfattningen att man genom småkitsliga förordningar och restriktioner skall kunna kommendera fram en allmän folknykterhet, så kan ändå förslaget vara värt en liten mäsas.

Jag vill då till en början fastslå, att den motivering som man presterat för att nykterhetsnämnderna skola yttra sig över ansökningar om utskänkning och försäljning av pilsnerdricka är mer än lovligt enkel. Här finnes i varje fall, så vitt jag förstår, ingen nykterhetspolitisk motivering. Så långt man kan utläsa ur handlingarna förefaller det faktiskt, som om nykterhetsnämnderna känt sig förbigångna och därför i en del fall nu krävt att få ett ord med i laget. Det verkar, som om det här mera gällde prestigehänsyn än något annat. På grund härav skulle vi nu begåvas med ytterligare ett staket till de många föregående omkring den i och för sig menlösa pilsnern. Jag skulle gärna vilja fråga, om det ej är på tiden att hejda lagstiftningsraseriet i allmänhet, på hithörande område i synnerhet. Det bör räcka med de många lagparagrafer, som vi ha därutinnan. Ha vi ej nog med stängsel kring den svaga och dåliga och mycket dyra pilsnern? En ansökan om utskänkning av pilsnerdricka har tillräckligt många spärrar att passera, innan den kan bifallas, och ändå rör det sig i realiteten om mycket enkla ting. Ansökan skall ställas till länsstyrelsen, därefter skall magistraten höras och sedermera stadsfullmäktige, som i sin tur skicka den till beredning. Därefter blir det polisen, som får yttra sig, och då först kan det högviktiga ärendet börja vandra tillbaka över en eventuell pilsnerdricksberedning till stadsfullmäktige för vidare befordran till länsstyrelsen, som fattar beslut i ärendet. Vill man vara elak, skulle man kunna tala om en pilsnernes sannskyldiga golgatavandring. Nu vill man ha en ytterligare spärrhake genom att också höra nykterhetsnämnden, vilken enligt min mening och i förbigående sagt borde ha tillräckligt att göra utan att även bli remissinstans i frågor rörande försäljning och utskänkning av pilsnerdricka.

Om det vore så, att man här kunde peka på en förnuftig nykterhetspolitisk mening i det framlagda förslaget, skulle jag ej ha något att säga, trots de våldsamt byråkratiska överdrifter, som redan i många fall existera på detta område. Men för mig är det ofattbart, att man verkligen kan inbilla sig, att man kan driva fram en allmän folknykterhet genom småkitsliga och löjligen kontrollåtgärder. Jag har den meningen, att man måste beträda en annan väg än den man nu slagit in på, om man vill skapa ett nyktert folk. Då måste man slopa de många dumheter och löjligheter, som existera, när det gäller denna lagstiftning. Därmed menar jag icke, att man skall riva ner alla spärrar. Men jag anser, att den kränkande kontroll av svenska folkets livsföring som härvidlag förekommer, bör kunna avlägsnas. Och långt ifrån att verka till nackdel för nykterheten, skulle en sådan åtgärd tvärtom kunna förbättra densamma. Att bygga vidare på den gamla grunden med nya lagar och förordningar, som bara reta det svenska folket, är lönlöst.

Vad som nu föreslås har, som jag tidigare sagt, ingen större betydelse i den ena eller andra riktningen, men jag anser mig dock såsom en protest mot lagstiftningen på här ifrågavarande område böra yrka avslag på förslaget. Jag gör detta så mycket hellre som hela frågan om alkohollagstiftningen ligger i

Ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)
stöpsleven — den ligger ju under utredning. Man kan mycket väl låta anstå med avgörandet av frågan tills denna utredning är klar.

Herr talman! Med vad jag här sagt ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det har många gånger sagts, att när pilsnerfrågan behandlas i de kommunala församlingarna har den en särdeles förmåga att släppa andarna lösa. Efter vad som här förekommit är det, höll jag på att säga, fara värt, att man snart nog kan fälla samma omdöme beträffande andra kammaren.

Vad är det som föreligger här, herr talman? Det är ett förslag, som riksdagen enhälligt begärde i fjol. Kungl. Maj:t har effektuerat riksdagens beställning, och Kungl. Maj:ts förslag är tillstyrkt av ett enhälligt bevillningsutskott. Det yrkande, som herr Johnsson i Stockholm här tog upp, kan man överhuvud taget icke diskutera, och ännu mera omöjligt är det att ställa proposition på yrkandet, ty herr Johnsson i Stockholm vill ta bort ur författningen en del nu gällande lagbestämmelser, beträffande vilka Kungl. Maj:t icke föreslagit riksdagen någon ändring. Någon motion i det hänseendet föreligger heller icke. Det finnes således icke någon möjlighet att besluta om dessa ting. Det kan ju bli tillfälle ett kommande år att väcka motion i frågan, om så anses önskligt. Herr Johnsson på stockholmsbänken hade ju eljest kunnat väcka en motion, när propositionen framlades. Det går icke att komma med ett sådant yrkande nu.

Så ett par ord om förhållandena i Stockholm. Denna stad intar ju i gällande lagstiftning en särställning icke endast i detta avseende utan i kommunalförvaltningen överhuvud taget. Om man härutinnan kan åstadkomma likformighet med landets övriga områden, ja, det är jag ej beredd att yttra mig om nu. Den saken får väl tagas under omprövning, när man kommer så långt.

Sedan vill jag säga till herr Senander detsamma, som jag nyss sade, att vad som nu föreslås ej är någonting annat än vad riksdagen beställde i fjol. Det fanns ej en människa, som suckade någonting vid det tillfället, inte ens herr Senander. Från början har ju hela denna lagstiftning varit lagd så, att nykterhetsnämnderna skulle få yttra sig i dessa saker, och det är ju också tämligen naturligt. Ingen har opponerat sig däremot, därför att nykterhetsnämnderna ha en sådan uppgift, att de ligga närmast till att yttra sig över nykterhetstillståndet och därpå inverkan faktorer i kommunerna. Då meddelades det i en motion, att det fanns en mångfald kommuner och länsstyrelser o. s. v. i detta land, som överhuvud taget icke ha fäst sig vid vad som varit meningen från början. På basis av denna motion hävdade riksdagen, att det var nödvändigt att återföra läget till vad det var avsett från början, och det är vad Kungl. Maj:t nu föreslår riksdagen att göra. Nu yrkar herr Senander avslag härpå. Jag tycker, att det skulle passat väsentligt bättre, om han hade hållit detta anförande i fjol den 29 april, när vi behandlade den här frågan, och icke nu, när Kungl. Maj:t tillmötesgått riksdagens enhälligt uttalade önskan på denna punkt. Det fanns nämligen inga delade meningar därom.

Det har i samband med detta väckts en motion, som man naturligtvis kan diskutera. Jag skulle tro, att motionärerna åsyfta, att man skulle vidtaga vissa praktiska anordningar för att överföra den åt kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige uppdragna beslutanderätten härutinnan på en särskild delegation. Det är klart, att man kan diskutera sådana anordningar. Utskottet har emellertid utgått ifrån att det föreligger vissa möjligheter för att detta kan föranleda en strid av rent principiell art, och därför har utskottet ansett, att detta spörsmål icke kan lösas i samband med föreliggande förslag utan bör under-

Ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)
kastas ytterligare omprövning, som kan ske i nu pågående stora nykterhetsutredning.

Det hela rör sig alltså om ett effektuerande av riksdagens i fjol uttalade önskan plus möjligheten att få dricka pilsner på luftfartyg. Det är ju ett tillmötesgående gentemot dem, som vilja ha vidsträcktare möjligheter härvidlag och det är ju det, som herr Senander strävar efter. Ur den synpunkten finns det ingenting att invända mot det förslaget.

Då detta är det faktiska förhållandet i denna sak ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Fru Ekendahl: Herr talman! I likhet mer herr Olsson i Gävle måste jag säga, att de synpunkter, som nu av herr Johnsson i Stockholm tagits upp här, icke höra hemma i andra kammaren. Det tycks mig, som om dessa synpunkter mera höra hemma i Stockholms stadsfullmäktige, till vilka herr Johnsson i Stockholm hör. Jag kan ändå ej, när frågan nu kommit upp, låta bli att säga några ord om detta speciella, som herr Johnsson i Stockholm nämnde om, nämligen Stockholms utskänkningskommittés yttrande över ärendet. När herr Johnsson raljerade med kommittén och yttrade, att den också anlägger nykterhetssynpunkter på frågan, vill jag säga, att de övriga synpunkter, som utskänkningskommittén har att lägga på frågan, ej heller äro så oviktiga som han vill göra gällande. Det vill jag säga herr Johnsson i hans egenskap av ledamot av stadsfullmäktige, att det icke minst viktiga just är övervakningen av försäljningssummornos storlek. Jag skall taga ett exempel för att belysa vad jag avser i detta ärende. För ett kafé, som skulle byta ägare, begärdes genom en mäklare 25 000 kronor. Genom utskänkningskommitténs ingripande och dess möjlighet att värdera vad kaféet med inventarier var värt blev försäljningssumman 15 000 kronor.

Jag anför detta exempel för att belysa, att det finns möjligheter för kommunerna att övervaka att inte mäklarinstitutionen, om jag så får kalla den, överflyglar marknaden och tar hem spelet. Vi ha alldeles för mycket erfarenhet av detta, när det gäller nykterhetskaféer, som jag tidigare påtalat i en helt annan debatt. Jag medger att detta inte hör hit, men jag kan inte underlåta att säga några ord om det.

För nykterhetskaféerna finns inte någon dylik övervakningsnämnd som utskänkningskommittén inom Stockholms stadsfullmäktige utgör. Man kan därför utan vidare betinga sig ett pris av 20 000 eller 25 000 kronor för ett nykterhetskafé, som är värt betydligt mindre. Hade man en dylik övervakningsnämnd, skulle sådana olater komma bort.

Så vill jag också säga några ord i anledning av vad pastor Johnsson yttrade om att Stockholms arbetare snubblade över ölkaféer, så att de inte kommo hem med sin avlöning. Det kan möjligen gå att få riksdagens ledamöter att tro, att det finns tusentals kaféer i Stockholm och att det är detta som gör det så svårt för männen att komma hem med sin avlöning. Det finns i Stockholm 330 ölkaféer, men också 1 043 nykterhetskaféer, som inte ha någon som helst övervakare, och där, pastor Johnsson, skulle nykterhetsnämnden behöva se efter, hur det går till.

I själva sakfrågan vill jag säga, att såvitt jag kan erinra mig har nykterhetsnämnden i Stockholm sagt, att den med den personal, som för närvarande står till buds, icke har möjlighet att övervaka nykterhetskaféerna såsom man skulle önska och ännu mindre ölkaféerna. Det är därför som nykterhetsnämnden i sitt yttrande till fullmäktige har varit med på att inte nykterhetsnämnden i Stockholm skulle få yttra sig över pilsnerärenden i de fall som pastor Johnsson här ifrågasatt.

Ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka. (Forts.)

Jag har i övrigt intet att tillägga. Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johnsson** i Stockholm: Herr talman! Då jag blivit upplyst om att mitt yrkande om borttagande av vissa uttryck av tekniska skäl icke kan upptagas och då en återremiss förmodligen ingenting kan ändra, får jag återtaga mitt yrkande.

Herr **Senander**: Herr talman! Bara ett par ord till herr Olsson i Gävle. Han påtalade, att vi inte, när frågan behandlats i riksdagen förlidet år, yttrade oss. Alla känna till att det var inte lätt för en grupp på tre man att följa med alla frågor och att tala i alla frågor, men då ärendet nu föreligger antar jag att inte ens herr Olsson i Gävle vill bestrida oss rätten att ställa ett yrkande om avslag.

Herr **Olsson** i Gävle erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag förbjuder ingen att fritt tala, men jag tycker att det ur herr Senanders egen synpunkt skulle varit behagligare att släppa fram en nyvald kommunist, som inte hade något föregående i denna sak.

Vidare anförde

Herr **Nilsson** i Landskrona: Herr talman! Den omständigheten, att stadsfullmäktige i en stad skall yttra sig över ansökan om tillstånd att försälja pilsnerdricka, innebär i princip, att det icke är givet att alla, som göra framställning om dylik försäljning, skola få densamma beviljad. Det har emellertid utvecklats på det sättet, åtminstone på vissa platser, att praktiskt taget alla som göra sådana framställningar erhålla tillstånd att sälja pilsnerdricka. Detta har i sin tur lett att man i en liten stad med omkring 10 000 invånare har ett 50-tal ställen för försäljning av pilsnerdricka, vilket enligt min mening strider mot lagens anda och mening. Skall man fortsätta på detta sätt är det överhuvud taget meningslöst att ha några restriktioner eller några särskilda lagar på detta område.

Jag tror därför det vore lyckligt om man, såsom har skett på många platser i vårt land, hade en ansvarig myndighet, som såge till hur dessa frågor handhades. Därför att en person fått sådant tillstånd är det inte nödvändigt att en annan också får det, utan avgörande bör vara om samhället har behov av att försäljning sker på den eller den platsen. Det grundläggande måste således vara att rättigheten fyller ett visst behov och inte uteslutande tillfredsställer den enskilde individen.

Då nu utskottet yrkat avslag på denna motion med hänvisning till den stora utredning, som pågår, kan det givetvis icke förnekas att det ligger mycket i detta. Det olyckliga är emellertid, att om alla hithörande frågor hänvisas till denna stora kommitté, bli de dränkta i denna och komma kanske aldrig fram. Då nu denna fråga väckt så stort uppseende som den har, förmodar jag, att den kommitté, som har i uppdrag att utreda den stora alkoholfrågan, verkligen beaktar de synpunkter, som vi i motionen ha framlagt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckt motion om rätt för skattskyldig, som driver skogsbruk, att vid taxering av inkomst åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

*Fortsatt
tillämpning
av förord-
ningen om
tilläggs-
skatt
å bensin
m. m.*

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggs-skatt å bensin, m. m.

I en den 26 januari 1945 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 33, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande

1) förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggs-skatt å bensin; och

2) förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 563) om tilläggs-skatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja.

Till utskottets behandling hade överlämnats den i anledning av propositionen väckta motionen nr 454 i andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 33».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 33 och med avslag å motionen II: 454, antaga vid propositionen följande förslag till

1) förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggs-skatt å bensin; samt

2) förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 563) om tilläggs-skatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Dahlgren**: Herr talman! När tilläggs-skatten på bensin infördes, anfördes såväl statsfinansiella skäl som behovet av att en sträng begränsning av det flytande bränslets användning genomfördes. I den motion som vi inlämnat i denna fråga, anför vi, att därest kriget skulle upphöra och importen komma i gång, denna tilläggs-skatt, då priserna på olja säkerligen bleve höga nog, skulle betyda att gengasen skulle få möjlighet att på ett allvarligt sätt konkurrera med det flytande bränslet. Utskottet för sin del betvivlar starkt möjligheten av en ökad import under nästkommande budgetår. Jag vill i det sammanhanget säga, att om utskottet skulle få rätt i denna sin uppfattning, så kan det inte innebära någon större inkomstminskning för staten att riksdagen nu beslutar i enlighet med vår motion.

Vad i övrigt beträffar de 40 miljoner kronor, som man räknar med att skatten skall inbringa under kommande budgetår, så ha vi i vår motion framhållit det förhållandet, att detta reellt sett inte kan vara fråga om en inkomst, när denna skatt medför en utgift av kanske betydligt större storlek. Man skall härvidlag se på de skador, som uppstå på grund av gengasens användande, inte bara på bilar utan även inom en hel del industrier, på båtar o. s. v. Jag har inte möjlighet att just nu genom statistik söka bevisa riktigheten av vad jag

Fortsatt tillämpning av förordningen om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.)
här anført, men jag skall ge några exempel. På gengaskliniken på Sabbatsberg mottogos under år 1941 3 284 gengasförgiftade personer. Siffrorna för de följande åren visa en starkt ökad stegring. Under de första nio månaderna av 1944 var antalet 7 998, och om man slår ut denna siffra på årets tolv månader, skulle man vara uppe i ungefär 11 000 gengasförgiftningsfall bara på området för nämnda klinik.

Vad beträffar uppfattningen hos dem som få stå för kostnaderna, nämligen riks försäkringsanstalten, vill jag bara anföra ett svar som anstalten lämnade i anledning av ett utlåtande av professor Antoni. Där förklarade riks försäkringsanstalten: det må i detta sammanhang framhållas, att det här rör sig om ofantliga utgifter, vilka, såsom docent Salén betonat, sannolikt komma att ytterligare stegras. Vidare säger docent Salén, att riks försäkringsanstalten har blivit förskräckt över dessa oändligt stegrade utgifter.

Sådana enstaka utlåtanden av en mångfald visa, att de utgifter staten på detta område har måste vara enorma.

Beträffande det andra motivet för skattens införande, nämligen att därigenom användningen av flytande bränsle skulle begränsas, säger utskottet i sitt utlåtande: »För egen del är utskottet övertygat om att, därest en ökad import av bensin och brännolja skulle bli möjlig, priserna härå icke komma att få någon avgörande betydelse för dessa drivmedels användning.» Jag skulle ytterst gärna vilja ha reda på vad utskottet egentligen bygger en sådan uppfattning på, ty tidigare har man ju genomfört denna skatt med tanke på att begränsa användningen av flytande bränsle. Nu säger man att priserna å detta bränsle i sak inte skulle betyda något. Det betvivla vi på det starkaste. Man kan ju inte räkna med annat än att priserna på olja bli betydligt högre än vad de voro tidigare, och om tilläggsskatten bibehålles i sin nuvarande utformning, måste oljepriserna, när importen kommer i gång, bli så höga att gengasen får möjlighet att konkurrera. Det är detta vi syftat på när vi i vår motion sökt avvärja en sådan situation.

Jag har med detta, herr talman, bara velat anföra hur vi se saken, och jag hemställer att kammaren måtte bifalla motionen II: 454.

Herr Björklund: Jag anser mig förhindrad, herr talman, att ha någon utpräglad mening om i vad mån gengasfaran har den stora betydelse, som den föregående ärade talaren gjort gällande och som också i rätt hög grad tycks vara en allmän föreställning här i landet. Jag anser mig nämligen inte kapabel att bedöma det, men det må vara att de, som ha denna uppfattning att den är så farlig, ha rätt. Utskottets betänkande rör sig emellertid knappast med något ståndpunktstagande därvidlag. Motionärerna ha föreslagit, att man skulle taga bort tilläggsskatten på bensin, så att bensinen, när den en gång börjar rinna in i landet, skulle bli lättare tillgänglig ur kostnadssynpunkt för vederbörande motorförare. Om det hade legat till på det sättet att vi kunde ha sagt, att här ha vi ett överflöd av bensin i landet, man vill gärna kasta bort gengasaggregatet och köra på bensin och därigenom undvika att utsätta sig för så stora faror som man för närvarande gör genom att köra på gengas, så skulle vi ju mycket väl kunnat förstå varför motionen framkommit. Nu veta emellertid motionärerna lika väl som jag och alla andra i denna kammare, att det dess värre inte förhåller sig på det sättet, utan det är tvärtom så, att det finns inte flytande drivmedel för våra automobiler och andra motortrafikmedel i önskvärd omfattning. Framför allt vet man inte ett dugg om den tidpunkt, då så kan bli förhållandet. Den institution i vårt land, som närmast har att övervaka och se till att det finns möjlighet för oss att med våra resurser något så när hjälpligt klara oss igenom den situation, som vi ha kommit

Fortsatt tillämpning av förordningen om tilläggsskatt å bensin, m. m. (Forts.) i på grund av svårigheterna att importera flytande bränsle, d. v. s. bränslekommissionen, har en helt annan uppfattning än motionärerna. Den uppmanar ju mycket kraftigt vederbörande att inte försumma att tillverka gengasbränsle och pekar bland annat på ett sådant faktum, att även om kriget snart skulle taga slut, tonnagetillgången här i landet och ute i världen i övrigt inte är av sådan art att vi ens tillnärmelsevis kunna tillgodose det behov som vi hade att räkna med därest vi skulle slopa gengasbränslet. Vi få nog nöja oss med att tills vidare ha det ungefär som vi ha det.

Nu har jag inte alls och, såvitt jag kan förstå, inte heller statsmakterna den uppfattningen, att man skall bibehålla så höga priser på drivmedel att man därigenom gör det svårare eller kanske rent av omöjligt för vederbörande att för motordrift använda flytande bränsle, när detta bränsle en gång kommer in. Det gamla beslutet gäller fram till den 1 juli innevarande år, och nu avses en förlängning på ytterligare ett år. Såvitt inte alla tecken slå fel — jag har ingen försäkran på den punkten och behöver heller ingen — är det troligt att vi samlas här i höst; i vart fall skola vi samlas här, i den mån vi finnas till. fram på nyåret, och då blir det möjligt för Kungl. Maj:t och vad beträffar samlingen på nyåret även för de enskilda riksdagsledamöterna att taga upp denna fråga, genomdiskutera den och vidtaga de åtgärder, som kunna vara behöfliga och som överhuvud taget stå till buds vid ett sådant tillfälle.

Om det vore på det sättet, att man kunde importera bensin i de mängder man anser sig behöva, skulle givetvis ingenting ur ekonomisk synpunkt hindra en avveckling av denna tilläggsskatt. Man kan tvärtom säga, att då komme ökningen av inkomsten från bensinskatten att betydligt överstiga vad denna tilläggsskatt eljest skulle ha givit statsverket. Men det är inte den situationen vi befinna oss i! Det är önskvärt att vi komma fram till den situationen så småningom, och när vi befinna oss där skall jag för min del gärna vara med om att tillmötesgå motionärerna på den punkt, som vi nu diskutera.

Chefen för finansdepartementet har helt nyligen gjort ett uttalande i denna fråga och sagt, att det ingalunda är hans avsikt att försöka hålla bensinpriset uppe i sådan höjd, att därigenom skulle försvåras för näringslivet att åstadkomma minsta möjliga kostnad för sina körslor. Det är tvärtom ett näringslivets intresse att dessa kostnader gå ned, och det är även den enskildes intresse, både den som använder bil och den som inte gör det, att så kommer att bli förhållandet.

Med detta för ögonen, herr talman, med framhållande av att en ändring bör åstadkommas först så fort som en ändring har någon betydelse, har utskottet intagit sin ståndpunkt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 9, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om vapenfria värnpliktiga.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 320, vilken tilldelats andra lagutskottet, hade herr *Senander m. fl.* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om proposition med förslag om sådan ändring i lagen om kommunala pensionstillskott så att folkpensionstagare, invalider och blinda, föräldralösa barn och invaliders barn och mödrar, vilka äro i behov av att få tillägg till sina pensioner eller andra slag av understöd, obligatoriskt erhålla kommunala pensionstillskott i stället för fattigvård och att dessa tillskott måtte utgå oavsett vederbörandes mantalsskrivningsort och hemorts rätt».

*Motion om
viss ändring
i lagen om
kommunala
pensions-
tillskott.*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Holmberg*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Holmberg*: Herr talman! Utskottet delar, heter det i utskottsutlåtandet, den uppfattning som kommit till uttryck i den här föreliggande motionen, men utskottet kommer dock till den uppfattningen, att motionen icke, på grund av vad utskottet anfört, bör till någon riksdagens åtgärd föranleda.

En sådan motsättning mellan utskottets principiella uppfattning och konkreta förslag förekommer numera så ofta, att man nästan frestas tala om en bestämd teknik, när det gäller att ta kål på goda reformförslag. Man vänder sig från utskottets sida inte mot förslaget i och för sig. Tvärtom, man är nästan helt överens med motionärerna. Det är bara den lilla detalj, som heter förslagets genomförande, som man inte är med på. Det finns alltid någon mer eller mindre välmotiverad förhoppning att hänvisa till, någon tendens i utvecklingen, som på andra vägar förmodas tillgodose motionärernas önsningar, någon pågående utredning o. s. v. Att hänvisa till en pågående utredning är ju det vanligaste, och sedan socialvårdskommittén tillkom, har den varit en ständig glädjekälla för alla, som velat begrava reformförslag för längre eller kortare tid.

Även den fråga, som vi nu behandla, har ju på det sättet blivit förhalad och förfuskad i många år. Utskottet upplyser om att formerna för de kommunala pensionstillskotten varit föremål för strid ända sedan 1912 och att det i varje fall sedan 1918 gjorts upprepade försök att genomföra den anordning, som vi velat åstadkomma genom vår motion till årets riksdag. Utskottets skildring av denna frågas behandling är lärorik och tyvärr mycket betecknande för handläggningen av många liknande ärenden.

1912 gällde det pensionstillskott överhuvud taget. Utskottet ansåg även då att det förslag som framlagts var värt uppmärksamhet, men liksom 33 år senare kunde man dock inte biträda förslaget, den gången under åberopande av att det åsyftade resultatet sannolikt skulle kunna ernås på annan väg.

I anslutning till en proposition år 1918 yrkade bl. a. herr Hage, att utbetalandet av kommunalt pensionstillägg skulle bli en skyldighet för kommunerna — alltså samma sak som vi motionerat om i år. Utskottet avstyrkte då förslaget av principiella skäl. Under de följande åren frångick man emellertid steg för steg dessa s. k. principer, och år 1937 fingo vi äntligen den anordning, med kommunala pensionstillskott, som nu gäller men vilken, såsom påvisas i motionen, är behäftad med åtskilliga brister. Dessa brister påvisades för öv-

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)
rikt redan 1944 av herr Nilsson i Landskrona, men även hans förslag fälldes under hänvisning till socialvårdskommittén. Och därmed äro vi framme vid årets riksdag, då man med samma motivering som 1944 avstyrker den föreliggande motionen.

Men vi hålla på vårt yrkande. Dess sakliga berättigande vill väl heller ingen numera bestrida. Det har, såsom jag påvisat, under årens lopp väckts flera motioner av i huvudsak samma innehåll, och man har även från utskottets sida vid flera tillfällen uttalat, att de synpunkter och förslag, som framförts i dessa motioner, varit berättigade.

Hänvisningen till att socialvårdskommittén har frågan om hand kunna vi inte med bästa vilja anse vara ett skäl för avslag på vår motion. Jag skulle snarare anse, att det är ett hot mot folkpensionärerna, ett hot som man snarast bör se till att undanröja.

I utskottsutlåtandet ingår också en förmodan om att bestämmelserna rörande skatteutjämning kunna vara ett skäl till att kommunala pensionstillskott inte utdelas i större omfattning än vad som nu sker. Jag anser också, att det vore naturligt att kommunernas utgifter för pensionstillskott finge inräknas i det belopp, som blir bestämmande för skatteutjämnings storlek. Men även om det i detta hänseende föreligger en brist i den nuvarande lagstiftningen, är inte detta något skäl som kan anföras mot vårt förslag. För det första äro inte utgifterna för pensionstillskotten någon så betydande del av kommunernas samlade budget, att man för den skull skall behöva sabotera genomförandet av denna reform, och för det andra är det ju fråga om att ge pensionstillskott i stället för fattigvård, alltså ett understöd som kommunerna i alla fall inte kunna komma ifrån.

Vid behandlingen av denna fråga vid 1918 års riksdag anförde herr Hage i sin motion några synpunkter, som äro helt tillämpliga även nu. Det heter nämligen i motionen: »Med det alltmer sjunkande penningvärdet är det givet att pensionstagarna komma i en dubbelt ogynnsammare ställning och bliva i än större utsträckning beroende av fattigvården, om icke kommunerna åläggas att träda hjälpsamt emellan. Det är ju för övrigt alldeles meningslöst att under sådana omständigheter i längden vidmakthålla en institution, som till namnet skall vara pensionsförsäkring men till gagnet ingenting annat är än fattigvård.»

Detta är, som sagt, alltigenom aktuellt fortfarande, efter nära trettio års handläggning av denna fråga. Vi ha kvar en institution, som till namnet är socialförsäkring men till gagnet fattigvård — dålig och inhuman fattigvård till och med!

Herr Hage visste också redan 1918 vad som var anledningen till att metoden med frivilliga pensionstillskott skulle leda till det sorgliga resultat, som fallet blivit. Han skrev nämligen i sin motion: »Med kännedom om det bristande sociala intresse, som behärskar dem som inom de flesta kommuner för närvarande inneha makten, är det vår uppfattning att en sådan lag skulle bli föga verkningsfull. Här är sannerligen av behovet påkallat, att betydligt effektivare åtgärder komma till stånd om icke hela pensionsväsendet skall råka i fullständig misskredit.»

Sedan dess har som bekant makten i kommunerna kommit i andra händer, men herr Hages iakttagelse är lika riktig för det. Nu liksom 1918 kan man ta behandlingen av de kommunala pensionstillskotten som bevis för bristande socialt intresse, såsom herr Hage sade, hos de maktavande. Och nu liksom 1918 kan man använda herr Hages ord att effektivare åtgärder måste vidtagas, om icke hela pensionsväsendet skall råka i misskredit. Det är bara det, att herr Hages admonition av 1918 nu måste riktas till andra maktavare.

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)

1918 var ju inte heller makten i riksdagen fördelad på samma sätt som nu, och därför fick herr Hage sin motion avvisad. Nu däremot är ställningen sådan, att vi borde kunna genomföra det som herr Hage misslyckades med 1918 och det som folkpensionärerna förgäves ha väntat på i trettio år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr 320 i andra kammaren.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Den ärade reservanten förklarade i början av sitt anförande, att utskottets behandling av detta ärende är lärorik. Det stämmer precis; andra lagutskottets behandling av detta ärende har framför allt för utskottet varit lärorik. Saken är nämligen den, att utskottets socialdemokratiska ledamöter ju visade suppleanten herr Holmberg den välviljan att låta honom sätta sig vid bordet för att där framföra motionärernas synpunkter, vilka voro ganska väl dolda i motionen, men framkommen till bordet var herr Holmberg stum som en fisk. Han hade ingenting att säga mer än att han yrkade bifall till motionen. De s. k. synpunkter, som herr Holmberg anført här i kammaren, kommo på intet sätt till uttryck i andra lagutskottet vid ärendets behandling där.

För att inte bli missförstådd kanske jag skall tillägga, att detta spelade ju ingen roll, ty vad herr Holmberg nu sagt kan ju inte på något sätt motivera en annan ståndpunkt än den som andra lagutskottet intagit.

Det är fullkomligt riktigt att utskottet, såsom herr Holmberg sade, har givit motionärerna rätt i det avseendet att kommunala pensionstillskott inte kommit till användning i den utsträckning, som man hade beräknat och som hade varit befogad. Men det behöva ju inte vi här i kammaren upplysas om, vare sig i någon motion eller i något utskotts utlåtande. Vi veta ju redan förut, att hela anordningen med kommunala pensionstillskott hittills varit fullkomligt misslyckad. Endast i ett fåtal fall kan man säga, att den varit till gagn, ja kanske t. o. m. till välsignelse. Jag tänker då framför allt på de städer, där de kommunala myndigheterna begagnat sig av möjligheten att ge folkpensionärerna ett kommunalt pensionstillskott i form av bostad i pensionärshem. Men denna förmån har då kommit att tillfalla ett ytterst begränsat antal folkpensionärer.

I det stora flertalet kommuner ute i landet ha däremot inte pensionstillskott utgått i någon form, och orsakerna därtill har ju utskottet pekat på. Man framhåller, hurusom bl. a. den omständigheten inverkat att utgifterna för kommunala pensionstillskott icke få medtagas bland de utgifter, som ligga till grund för beräkningen av i vilken utsträckning en kommun är berättigad till skatteutjämning. I en hårt skattetyngd liten kommun kan det ju vara besvärligt nog att flytta över utgifter från fattigvården, för vilken utgifterna få medtagas vid beräkandet av skatteutjämningen, till kommunala pensionstillskott och alltså icke få taga med dem. Vidare har naturligtvis den omständigheten spelat in att vad en behövande folkpensionär får i form av kommunal pensionstillskott inte kan utkrävas av hans barn, även om dessa bli miljonärer.

Nu få ju dessa skäl gälla för vad de kunna. Varken utskottet som sådant eller jag för min del har givit uttryck för någon respekt för dem, men vi ha å andra sidan inte kunnat vara omedvetna om att saker och ting legat till så som de gjort. Men den omständigheten att man är fullt på det klara med det misslyckade i det nuvarande systemet med kommunala pensionstillskott, kan ju inte i och för sig vara motivering för att hemställa om bifall till en fullständigt orimlig motion.

Jag skulle i det sammanhanget vilja ställa ett par frågor, vilka böra besvaras antingen av reservanten eller någon av motionärerna.

Enligt motionen skulle de kommunala pensionstillskotten utgå i stället för fattigvård — en synpunkt som jag delar med motionärerna. Men jag måste då

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)
fråga: mena motionärerna, att pensionstillskottet i lag skall fastställas till ett visst belopp, eller skall behovet prövas och beloppet utgå i enlighet med denna prövning? Det är av väsentlig vikt, att man får reda på vad motionärerna anse därvidlag.

Vidare frågar jag: skall detta kommunala pensionstillskott, som motionärerna vilja ha, utgå obligatoriskt och oberoende av i vilken kommun pensionären vistas? Detta föranleder i sin tur frågan: skall det kommunala pensionstillskottet utbetalas av vistelsekommunen eller av hemortskommunen? Det är absolut nödvändigt att få veta vad motionärerna därvidlag syfta till.

När de frågorna ha blivit besvarade, inte med några långa tal, utan med ett kort och klart besked, så skall jag be att få fortsätta den här diskussionen. Tills vidare skall jag därför inskränka mig till att understryka vad utskottet har anfört som motivering för yrkandet om avslag på motionen.

Vi äro ju underrättade om att socialvårdskommittén redan detta år kommer att lägga fram sitt förslag rörande folkpensioneringens ordnande, och varje vettig människa bör ju, oberoende av om hon är kommunist eller inte, kunna förstå, att man inte kan stifta en lag om kommunala pensionstillskott utan att förbinda beslutet därvidlag med frågan om folkpensioneringens ordnande i övrigt, ty behovet av kommunalt pensionstillskott sammanhänger ju med den statliga folkpensionens storlek.

Under sådana förhållanden kunna vi väl inte från riksdagens sida bära oss så illa åt, skulle jag vilja säga, att vi gå händelserna i förväg och försöka binda regeringen för att lägga fram ett förslag om obligatoriskt utgående kommunala pensionstillskott. Vi måste väl först avvakta och se, vad socialvårdskommitténs förslag rörande folkpensioneringen kommer att innehålla.

Här talades från reservantens sida om att man ute i kommunerna saboterar denna reform — jag brydde mig inte så mycket om vad han sade, men jag vill minnas att bl. a. den frasen förekom. Men ingen människa tror väl, att Kungl. Maj:t skulle, om riksdagen nu bifölle motionen, kunna utan närmare utredning framlägga ett förslag om kommunala pensionstillskott och alltså denna fråga bli löst tidigare än vad frågan om folkpensioneringen i dess helhet kan lösas, nämligen sedan socialvårdskommittén framlagt sitt betänkande.

Det finns intet skäl för att bifalla motionen, men alla skäl för att biträda utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Holmberg: Herr talman! Herr Olovson i Västerås har förklarat, att jag icke utvecklat mina synpunkter i denna fråga tillräckligt tydligt i utskottet. Hans skildring av vad som skett i utskottet är med förlov sagt litet färgad. Herr Olovson förklarar ju emellertid, att det icke skulle spelat någon roll vad jag sagt i utskottet. Under sådana förhållanden har ju herr Olovsons invändning icke något värde. Herr Olovson har i alla fall fått höra mina synpunkter här.

Han betecknade såsom besvärligt för åtskilliga skattetyngda kommuner att betala kommunala pensionstillskott. Det förstår jag också, och jag menar därför, att man borde få räkna in de belopp som utbetalas i kommunala pensionstillskott i de summor som ligga till grund för skatteutjämningen. Men det är en sak. En annan sak är, om det kan få åberopas som skäl för att sabotera — jag använder faktiskt det uttrycket — en reform, som riksdagen har beslutat och som har till ändamål, att man i alla kommuner, där det är nödvändigt, skulle lätta på pensionärernas svåra läge genom att utbetala kommunala pensionstillskott. Jag förstår icke, hur herr Olovson kan beteckna som orimlig en sådan reform som att man när det visar sig, att kommunerna icke rätta sig efter riksdagens önskemål, ålägger kommunerna att utbetala sådana pen-

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)
sionstillskott. Bland annat ha ju hans egna partivänner så tidigt som 1918 motionerat om precis samma sak. Jag har med ganska utförliga citat ur herr Hages motion vid det tillfället påvisat, att den helt och hållet överensstämmer med vad vi vilja genomföra nu.

Om man skall tillmäta det någon betydelse, att det nu återigen har utlovats, att i denna sak skall framläggas ett förslag, som skall tillgodose de av motionärerna framförda önskemålen, det blir ju helt beroende av vilken vikt man tillmäter alla de löften som under dessa trettio år uttalats vid det ena tillfället efter det andra och som fortfarande uttalas. Det har utlovats förslag till nästa år, men det har också vid tidigare tillfällen utlovats sådana förslag, och pensionärerna vänta sedan trettio år på ordnande av denna fråga. Under sådana förhållanden må det vara herr Olovsons ensak att betrakta en framstöt i den riktningen som orimlig.

Med anledning av de frågor herr Olovson ställde vill jag hänvisa till att vi begärt skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga. Vi förutsätta, att om riksdagen beslutar en sådan skrivelse, skulle också vid utredningen av frågan, innan den kommer inför riksdagen, alla dessa praktiska detaljer som herr Olovson varit inne på bli lösta på ena eller andra sättet, och man skulle alltså bli i tillfälle att i riksdagen diskutera de förslag som skulle kunna framkomma som resultat av en sådan utredning.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Jag konstaterar, att herr Holmberg har lämnat de av mig ställda frågorna obesvarade. Man vet således på det hållet icke vad man vill, om de kommunala pensionstillskotten skola utgå med bestämt belopp eller efter behovsprövning, och om hemortskommunen eller vistelsekommunen skall betala ut pensionstillskotten. Antag nu, att man menar, att pensionstillskotten skola utgå efter behovsprövning. I så fall kommer det ju även i fortsättningen att bli ungefärligen samma prövning inom kommunen, som när det gäller fattigvårdsunderstöden. Menar man, att hemortskommunen skall utbetala de kommunala pensionstillskotten, så lär det bli en ganska besvärlig sak för den kommunen att hålla reda på och kontrollera de i kommunen skrivna pensionärernas ekonomiska förhållanden, när de kanske äro bosatta på olika håll i landet. Är det meningen, att vistelsekommunen skall utbetala pensionstillskotten, vilket tydligen har föresvävat motionärerna, eftersom det i motionen heter, att de obligatoriska kommunala pensionstillskotten skola ersätta fattigvårdsunderstöden, vilka som bekant utgå i vistelsekommunen, som å sin sida äger utkräva ersättning från hemortskommunen, så skulle det kunna uppstå andra olägenheter. I så fall kunde exempelvis folkpensionärer från Göteborg slå sig ned i Lekåsa eller någon annan plats i Västergötland och förklara: Nu skola vi ha kommunalt pensionstillskott. Då skulle vistelsekommunen, vilken det nu vore, vara tvungen att utbetala pensionstillskott utan att kunna utfå ersättning från något håll, vilket vore fullkomligt orimligt.

Herr Holmberg förklarade, att det spelade icke så stor roll, att han ingenting sade i utskottet, och han ville göra gällande, att jag å min sida hade förklarat, att det icke hade någon betydelse vad man sade i utskottet. Det har jag ju aldrig sagt. Vad jag sade var, att om herr Holmberg i utskottet sagt vad han nu sagt i kammaren, hade det icke haft någon betydelse. Det beror alldeles på vad man säger.

Det är riktigt, att pensionärerna, som det sagts, ha väntat och väntat, men regering och riksdag ha ju icke förbisett, att pensionärerna vänta på någon ting. Jag skulle tro, att man vid det här laget kan säga, att det finns ingen grupp i landet som blivit så uppmärksammasad med hjälp av riksdagen som

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.) folkpensionärerna. Senast för några månader sedan, när man kunde konstatera, att dyrtidstilläggen icke täckte merutgifterna, beslöt man en förstärkning. Det var väl lika bra som ett kommunalt pensionstillskott, eller hur, herr Holmberg? Det hade ju icke givit samma resultat, om folkpensionärerna skulle gått ut och tiggat fattigvårdsstyrelserna om denna förstärkning. Då hade de antagligen blivit utan. Erfarenheten har sålunda visat, att man åstadkommer den bästa hjälpen och den största rättvisan, om man lägger tyngdpunkten på folkpensionen från staten och icke på kommunala pensionstillskott.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill bara än en gång konstatera att på de väsentliga punkterna, där man behöver veta vad motionärerna mena, bli reservanten och motionärerna svaret skyldiga.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! De svårigheter och hinder för ett bifall till motionen som herr Olovson radar upp tillhöra kategorien de obotfärdigas förhinder. Skulle det alltså vara av väsentlig betydelse i fråga om möjligheterna att bifalla motionen, att motionärerna skulle i detalj ha klaggjort, hur det skall gå till för att kommunala pensionstillskott skola kunna utbetalas till pensionärer som vistas i annan kommun än den där de ha hemortsrätt? Är det icke svårare hinder som torna upp sig i vägen för herr Olovson, när det gäller reformer till de fattigas fördel, borde han väl ändå kunna skatta sig lycklig. Det är att märka, att motionärerna föreslå en riksdagsskrivelse med begäran om förslag. Vilka motionärer, som framställa ett sådant yrkande, sätta sig ned och utarbета förslaget i minsta detalj? Ingen annan har gjort det i någon fråga, och vi ha icke heller gjort det.

Men om man tänker sig, att motionen skulle bli bifallen, skulle det då vara omöjligt att utforma bestämmelser om att de kommunala pensionstillskotten skola utbetalas där vederbörande vistas? De kunna sedan ersättas av den kommun, där vederbörande har hemortsrätt. Så går det till i fattigvårdshänseende, och kan man icke finna någon annan och bättre form, har man ju den gamla formen att tillgå.

Herr Olovson frågar, om det skulle vara behovsprövning även i fortsättningen. Vi ha i en annan motion hemställt om att riksdagen skall besluta åtgärder för att äntligen få fastställt, vad som skall vara att anse som existensminimum för enskilda människor i detta land. Den motionen kompletterar alltså nu behandlade motion, och den sidan av saken har alltså icke lämnats obeaktad av motionärerna. Annars kanske herr Olovson, som själv är kommunalman, vet, att den nuvarande lagen om kommunala pensionstillskott lämnar möjlighet för stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige att bestämma vilka grunder som skola tillämpas vid utbetalande av kommunala pensionstillskott. Jag tror icke, att jag fattar saken fel, om jag tolkar herr Olovsons frejdiga kamp mot motionen som en fruktan för att vad däri yrkas någon gång skall bli verklighet, vilket man motsätter sig i det socialdemokratiska lägret, där man år efter år underlåter att i de arbetarstyrda kommunerna använda sig av lagen i den utformning den redan har. Herr Olovson fruktar tydligen ett åläggande att utnyttja en social förmån till småfolkets bästa.

Vad jag främst begärde ordet för var en annan fråga, beträffande vilken jag en gång för alla vill säga ifrån, hur vi kommunister komma att handla i fortsättningen. Det är andra gången en talesman för våra motståndare tar upp frågan om hur kommunisterna uppträda i utskotten. Herr Olovson gör anmärkningar mot herr Holmberg för dennes uttalanden i utskottet. Varför ställde då icke herr Olovson till herr Holmberg i utskottet de frågor, i vilka herr Olovson är så ovetande, om det ovillkorligen skall gå till så som herr Olovson angett? När det gäller vårt uppträdande i utskotten skulle det icke skilja sig från

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)
 andra utskottsledamöters, om vi hade de positioner, som de ledamöterna ha. För närvarande är det emellertid så, att om vi skola kunna få komma fram till bordet och deltaga i besluten, skola vi tigga något annat partis representant om det. I det utskott jag tillhör har man minskat antalet suppleanter i den ena avdelningen och ökat den i den andra för att ställa mig utanför och göra det omöjligt för mig att komma fram till bordet genom att låta mig ersätta någon annan. Vad jag skulle vilja säga här är, att vill kammaren i fortsättningen ha det så, att vi i riksdagen och inför svenska folket skola rapportera vad som säges i utskotten, hur den och den argumenterar och vad den och den sagt, skola ni från och med i morgon få det på det sättet. Vi skola icke förlora på den saken. Fortsätter man alltså att utnyttja vår ställning i utskotten, där vi ha blivit hänvisade till suppleantplatserna vid väggen, på sätt som man nu för andra gången gör, skola vi införa en ny praxis i svenskt riksdagsarbete. Men då kommer ansvaret att vila på våra motståndare. Jag upprepar, att vi icke komma att förlora på den saken. Ni få själva bestämma, hur ni vilja ha det.

Herr Holmberg: Herr talman! Jag har ingenting emot att herr Olovson refererar vad jag sagt och vad som förekommit i utskottet, bara han gör det riktigt. Jag skulle icke gärna vilja uppfostra en gammal riksdagsman när det gäller parlamentarisk kutym, men jag vill understryka vad herr Persson i Stockholm sade, nämligen att om man vill ha det på det sättet, skola vi nog brösta av och bidra med detaljer från utskottsarbetet i kammardebatterna, men så långt möjligt böra vi väl undvika det och följa parlamentarisk kutym. Till herr Olovson vill jag dessutom säga, att vi till skillnad från honom veta vad vi vilja i själva huvudfrågan. Beträffande de kommunala pensionstillskotten vilja vi åstadkomma en förbättring för folkpensionärerna, och beträffande formerna för denna hjälp ha vi räknat med att den saken skulle kunna ordnas, när de slutgiltiga bestämmelserna utformas.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Både herr Holmberg och herr Persson i Stockholm ha talat med kursiv stil om att det är fråga om en skrivelse med begäran om utredning. Det är emellertid just vad det icke är, utan det är en begäran om en skrivelse med krav på en proposition med ett bestämt uttalat innehåll. Under sådana förhållanden bör man faktiskt veta vad man vill. Man skall icke begära av riksdagen, att riksdagen skall besluta att begära en proposition med ett bestämt fastslaget innehåll utan att riksdagen vet en så väsentlig sak som om det är hemortskommunen eller vistelsekommunen som skall betala det kommunala pensionstillskottet. Det är tydligt, att varken reservanten eller hans partikamrater ännu veta vad de vilja på den punkten.

Herr Persson skulle hjälpa sin beträngde broder med att fråga mig, varför jag icke i utskottet ställde dessa frågor till herr Holmberg. Fattas bara, att man skall vara så tillmötesgående, att man skall plocka fram kommunisternas uppfattning. De bruka icke vara så tystlåtna av sig, utan de pläga ju kunna säga vad de vilja utan att man behöver draga det ur dem med tång. På den långa tid de båda herrarna begagnat för sina anföranden ha de ju mycket väl kunnat besvara de här frågorna tio gånger om. Men där sitta ni tysta var på sitt håll, och här står jag och upprepar frågorna. Naturligtvis kunna ni demagogisera på den linjen, att vi socialdemokrater icke vilja hjälpa pensionärerna. Det är ju klart. Det är ju meningen med det hela, det är därför motionen är väckt, nämligen för att man skall kunna säga, att socialdemokraterna — naturligtvis framför allt socialdemokraterna — icke vilja vara med om en reform om en sådan rättvisa för de gamla. Emellertid ha vi under denna riksdag och föregående riksdagar under kriget visat, att vi vilja hjälpa

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.) folkpensionärerna, och vi ha också gjort det. Här i dag framhäva vi ju med skärpa, att vi vänta ett förslag från socialvårdskommittén redan i år — det är ju utlovat — som icke bara berör de kommunala pensionstillskotten utan vad som är ännu bättre och framför allt säkrare och rättvisare: folkpensionen från staten. Det är väl på den linjen man skall hjälpa de gamla. Jag skulle därför tro, att om kammaren följer utskottet här — den kan ju icke göra annat — så skall det ändå bli svårt för kommunisterna att demagogisera med stöd av denna underbara motion och detta förnuftiga utskottsutlåtande.

Herr Nilsson i Landskrona: Herr talman! Vid förra årets riksdag motionerades från vårt håll i den föreliggande frågan, och man får väl säga att vi fingo ett angenämt överraskande svar från riksdagens sida i det att riksdagsmännen utan undantag slöto upp kring vårt förslag. Vad de tillskott, pensionärerna därigenom fingo, betytt, känna vi alla till. När man därtill av det föreliggande utskottsutlåtandet finner såsom ett ytterligare resultat av förra årets riksdagsbeslut i frågan, att ett nytt kommittéförslag är att förvänta detta år, torde man väl kunna säga, att resultatet av vår aktion varit fullt tillfredsställande. Det hjälper föga att man upprepar kraven i den föreliggande motionen och att man säger att de kommunala pensionstillskotten saboteras. Det är ju möjligt att så skett på sina håll, men jag protesterar mot denna generalisering, ty jag vet själv från min hemkommun liksom andra, att man tack vare de kommunala pensionstillskotten praktiskt taget lyckats avskaffa fattigvårdsbehovet. Jag för min del ansluter mig gärna till dem som yrka på, att detta bör ske så fort som möjligt, men när vi av det föreliggande utskottsutlåtandet finna, att ett definitivt resultat härvidlag är att vänta redan hösten innevarande år, tror jag, herr talman, att det är riktigast att följa utskottets här föreliggande förslag.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Herr Olovson i Västerås förmodar att syftet med motionen skulle vara att skada socialdemokraterna. Syftet med motionen är vad som anges i densamma, nämligen att man skall söka komma fram till ett beslut om att folkpensionärerna skola ha laglig rätt till kommunala pensionstillskott i stället för att få fattigvårdsbidrag. Det är det som är syftet med vår motion. Skadar den socialdemokraterna, kan det endast ske om yrkandet är riktigt och sammanfaller med småfolkets intressen, men socialdemokraterna ändå ingenting göra och icke utnyttja sin majoritetsställning för att äntligen få ett beslut i dessa frågor till stånd. Men detta kan inte läggas oss till last, utan det måste man lägga det egna politiska handlandet till last. I övrigt måste jag säga, att jag egentligen är tacksam för att just herr Olovson i Västerås blivit utskottets talesman i denna fråga, om jag nämligen ser frågan ur partipolitisk och partitaktisk synpunkt. Ty någon som ännu värre skulle kunna misskreditera socialdemokratien i en fråga som denna än herr Olovson i Västerås, kan jag svårligen tänka mig. Det är väl i egenskap av redaktör som han säger, att vi skola tala i kursiv stil i detta fall, som om det nu skulle hjälpa att tala med fetstil till herr Olovson i Västerås för att få honom att förstå att jag verkligen svarat på hans frågor! Han frågar: skall det vara behovsprövning eller icke? Jag svarar: vi vilja ha ett existensminimum fastställt. Detta ha vi begärt av riksdagen i år, men vi påstå samtidigt, att med lagen som den är utformad fullmäktigeinstitutionerna redan nu kunna besluta hur stort ett sådant existensminimum skall vara och att prövningen sedan kan inskränka sig till ett konstaterande av vad folkpensionärerna ha i pension och i egna inkomster, varefter skillnaden mellan den sammanlagda inkomsten och vad som skall anses som existensminimum i form

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)
av kommunalt pensionstillskott kan utbetalas. Om den goda viljan finns kan herr Olovson genomföra det i Västerås redan nu. Alltså: vi anse att ett existensminimum skall fastställas och att den godtyckliga behovsprövningen skall bort. Till detta syfta vi, är det uppfattat? Vi anse vidare att utbetalandet av pensionstillskotten bör göras av den kommun, där vederbörande vistas, och av myndigheterna där. Sedan ha vi lämnat frågan öppen hur avräkning skall ske med den kommun, som har att betala tillskottet, om man skall bibehålla anordningen att varje kommun skall svara för hjälp åt alla, som blivit mantals-skrivna där före uppnådda 60 år, eller om man skall tillämpa något annat förfaringssätt. Var detta tillräckligt tydligt, herr Olovson, eller skola vi mötas i diskussion i frågan ännu en gång?

Herr Holmberg: Herr talman! Jag vill erinra om att utskottet i sin motive-ring säger, att utskottet delar den uppfattningen, som kommit till uttryck i motionen angående önskvärdheten av pensionstillskott i större utsträckning än för närvarande, men att det i utskottsutlåtandet inte finns en stavelse om det som herr Olovson i Västerås påstod var huvudfrågan, nämligen om hem-ortskommunen eller vistelsekommunen skall betala pensionstillskottet. Herr Olovson i Västerås lät icke heller utskottet veta sin mening i saken, så att utskottet, om det eventuellt önskat det, kunnat ta in detta i utlåtandet. Om nu denna sak gått upp för herr Olovson i Västerås i utskottet, så satt han dock och sparade på den för att spela ut den vid detta tillfälle, som han trodde som ett trumfkort. Jag tror icke att en sådan metod bidrar till en saklig behandling av frågorna. Det vore bättre att man behandlade frågorna med syfte att verkligen åstadkomma något för dem det gäller. När vi nu dels ha utskottets principiella förklaring att majoriteten är överens med motionärerna och dels kunna visa på socialdemokratiska motioner för 27 år sedan och upprepade framställningar i övrigt från socialdemokratiskt håll, tycker jag, att herr Olovson i Västerås skulle kunna finna sig i det utan att bekämpa oss, när vi som sagt biträda uppfattningar, som under så lång tid förfäktats av hans egna meningsfränder.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Det förhåller sig ju som utskottet i sin motivering konstaterat så, att kommunerna i alltför liten grad använt sig av nu gällande lag om kommunala pensionstillskott. Det har därför också under årens lopp här i riksdagen förekommit motioner från socialdemokratiskt håll syftande till att man skulle förmå kommunerna att i större utsträckning slå in på linjen med kommunala pensionstillskott eller också en reformering av lagen på ett eller annat sätt, så att kommunerna skulle kunna åläggas att göra detta. Dessa framställningar ha ju icke föranlett något annat direkt resultat än de partiella reformer, som ägt rum, eller en hänvisning till den sittande socialvårdskommitténs arbete.

Nu föreslås det i den motion, som här föreligger och till vilken yrkas bifall, att en skrivelse skall avlätas till regeringen med begäran om framläggande av en lag av visst bestämt innehåll. I den debatt som här förts är man tydligen på motionärernas egen sida ovetande om vad lagen skall innehålla. För min del tror jag liksom väl andra, som tidigare varit inne på motionens linje, att om denna fråga skall kunna lösas på lämpligt sätt, utlämnandet av pensions-tilläggen måste läggas på pensionsnämnderna. Det betyder emellertid en reform av hela systemet. Det har icke framgått av debatten, om motionärerna varit inne på den linjen. Det bör väl icke vara motionärerna obekant när motionen väcktes, att man i år kan förvänta förslag från socialvårdskommittén rörande

Motion om viss ändring i lagen om kommunala pensionstillskott. (Forts.)
 en reform av folkpensionsväsendet i landet. Om man varit medveten om det, skulle man, tycker jag, ha tagit sig en liten funderare på om det överhuvud taget tjänar någonting till att framlägga förslag med begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t för att få fram en lag, ty såvitt jag förstår kan ett bifall till motionen här icke hjälpa folkpensionärerna i här avsedda syfte. Vi få invänta det förslag från socialvårdskommittén, som signalerats, och därvidlag ha vi väl alla vår lilla önskan att detta förslag skall komma att innehålla just de ting och de reformer i detta hänseende, som vi tidigare motionsledes och på annat sätt fört fram här i riksdagen. Jag tror därför, herr talman, att man icke gagnar folkpensionärerna på det sätt, som man här vill förmoda från kommunistiskt håll, genom ett bifall till motionen, detta särskilt som denna motion bygger på här påtalade mycket oklara grunder.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag kommer absolut icke utan tvingande skäl att begära ordet i denna fråga någon mer gång, ty det är ju fullkomligt meningslöst med härvid till det sätt att argumentera, som framför allt reservanten tillämpar. Han vänder mot mig utskottets uttalande, där utskottet säger sig dela motionärernas uppfattning rörande önskvärdheten av att folkpensionärerna i större utsträckning än som för närvarande sker erhålla kommunala pensionstillskott. Men jag är ju med om att säga detta i utskottet. Jag har understrukit det förut här i kammaren, att de kommunala pensionstillskotten icke ha tillämpats på långt när i den utsträckning, som varit önskvärd och behövlig. Jag kunde inte på detta långa håll uppfatta allt vad herr Persson i Stockholm sade, men han gjorde ett förtvivlat försök att besvara en av frågorna, nämligen frågan, om de kommunala pensionstillskotten skulle utgå med bestämda fasta belopp eller efter behovsprövning. Han pekade då på att det här skall ligga en motion från kommunisterna om att det skall fastställas ett existensminimum. Om jag fattade de lösryckta meningarna rätt, skulle detta hans resonemang betyda, att de kommunala pensionstillskotten skulle utgå så att pensionärerna komma upp till fastställt existensminimum. Ja, herr talman, då tycker jag verkligen synd om folkpensionärerna, om de skola vänta på en pensionsreform, som kan bygga på ett av riksdagen fastställt existensminimum. Om man skall tala om att sabotera reformer, kan man göra det här.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Jag beklagar att jag måste säga några ord till. Herr Olovson i Västerås uppfattade alltså bara att jag hade svarat på den ena frågan. Jag hade, herr Olovson, svarat på båda frågorna. I vad det gäller existensminimum behöver man icke vänta på ett riksdagsbeslut. Herr Olovson kan i stadsfullmäktige hemma i sin stad gå in för att fullmäktige redan nu besluta vad som skall anses som existensminimum för folkpensionstagarna och rätta sig därefter. Det är tydligen nästan hopplöst att tala med herr Olovson. Jag kommer att tänka på den gamle agitatorn Texas, som när han på diskussionsmötena träffade på en riktigt enveten människa, vilken för att klara sig låtsade sig icke begripa vad det var frågan om, brukade säga: Du är som grammofonskivan »Känner du Fia Jansson!» Om jag vrålar aldrig så mycket, att jag icke känner Fia Jansson, så upprepar skivan ändå sitt: »Känner du Fia Jansson?».

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 23.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om blindhetsersättning.

*Motion om
viss ändring
i förordningen
om blindhets-
ersättning.*

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Adolfsson**: Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande med anledning av den motion vi nu gå att behandla är beträffande huvudfrågan, d. v. s. blindhetsersättningens storlek, av så pass tillmötesgående karaktär att jag i detta avseende utan tvekan är beredd att uttala motionärernas tillfredsställelse. Särskilt tillfredsställda känna vi på vårt håll oss över, att andra lagutskottet icke bara visat stor förståelse för själva saken utan också tagit sig friheten att tillstyrka åtgärder i en fråga, som socialvårdskommittén har under behandling. Med kännedom om tendensen att avstyrka sådana åtgärder, som äro föremål för socialvårdskommitténs arbete, känna vi motionärer dubbel anledning att något rosa andra lagutskottets ståndpunktstagande just i den punkt jag här nämnt.

Sedan jag emellertid har överräckt denna lilla blomma till andra lagutskottet måste jag dock komma med några kritiska anmärkningar på andra punkter. Vi mena nämligen att riksdagen icke föregriper socialvårdskommitténs arbete, om den bifaller fru Rönn-Christianssons m. fl. motion i dess helhet. Andra lagutskottet, som jag nyss således rosade, avstyrker motionen i de delar, som icke röra blindhetsersättningens storlek för de grupper som nu innefattas i gällande förordnings bestämmelser. Jag vet icke om detta är av principiella skäl. Den tämligen välvilliga behandlingen av den först nämnda delen av motionen ger mig rätt att tro, att detta icke är förhållandet. För egen del skulle jag vilja anlägga några principiella synpunkter på dessa frågor. Nu gällande förordning stadgar att blindhetsersättning icke skall utgå till den som uppsåtligen ådragit sig blindhet. I förordningen stadgas också att rätt till blindhetsersättning må för viss tid undandragas den, som ådragit sig blindheten genom grov vårdslöshet. Jag frågar: tror man verkligen att denna bestraffningsåtgärd, om jag så får kalla det, kan ha någon som helst effekt i avsedd riktning? Jag måste för min del deklarerat att jag icke har den ringaste förståelse för densamma. För det första kan jag inte, som också framgår av motionen, tro att någon med avsikt ådrar sig blindhet för att utfå den lilla ersättningen, och för det andra kan denna formulering om grov vårdslöshet ge anledning till en viss grad av godtycklighet. Om en arbetare i en industri till följd av arbetshetsen exempelvis tillfälligt underlåter att begagna sig av de skyddsanordningar som finnas, skulle med en sådan bestämmelse blindhetsersättning kunna nekas honom. Detta gäller flera arbetsråden; jag nämner blott stenarbete. Det finns enligt mitt förmenande icke ringaste anledning att tro, att oförsiktigheten skulle komma att ökas, om denna undantagsbestämmelse i förordningen uteslötes. Ingen eftersträvar väl medvetet den olycka, som blindheten utgör. Enligt vår mening bör sålunda varje blind erhålla blindhetsersättning, oavsett på vilket sätt blindheten uppstått och oavsett när den har uppstått.

Nu anse vi, som jag nyss sade, att undantagsbestämmelserna böra kunna avskaffas redan nu, alltså utan att man avvaktar vad socialvårdskommittén en gång i framtiden kan komma att föreslå. Det visar sig för övrigt, som ganska tydligt framhölls här nyss, att alltför mycket skjutits på framtiden just med hänvisning till denna kommittés uppdrag och arbete. Det har också varit fallet i den fråga vi nu behandla. Det är därför jag ännu en gång vill uttala min tillfredsställelse över att ett utskott äntligen har velat gå före socialvårdskommittén i en sådan här fråga och tillstyrka, som man här gör, en provisorisk förbättring. Att denna provisoriska förbättring är välbehövlig framgår av att er-

Motion om viss ändring i förordningen om blindhetsersättning. (Forts.)
sättningen inte uppgår till högre belopp än 708 kronor inklusive det dyrtids-tillägg som tidigare beslutats.

Till slut skulle jag vilja erinra om ytterligare två ting, som sammanhånga med denna fråga. Först och främst borde blindhetsersättning enligt vårt förmenande utgå även till dem, som vid 16 års ålder vistas å blindskola för yrkesutbildning. Jag tänker inte endast på det förhållandet, att dessa blinda under skoltiden inte disponera över egna pengar, inte ens till inköp av frimärken. Jag syftar kanske främst på att dessa blinda borde ha ett startkapital, när skoltiden är slut och de skola träda ut i livet på allvar. Den hjälp, som de vid detta tillfälle få, inskränker sig till materiel och verktyg till ett visst värde. Ur nationalekonomisk synpunkt skulle det utan tvivel vara till fördel, om dessa blinda, som komma från yrkesskolorna, bereddes en bättre hjälp till självhjälp än den de nu få. Därtill kommer den rent humanitära sidan av denna sak, som jag anser det vara överflödigt att ytterligare orda om.

Härutöver vill jag i detta sammanhang påpeka, att det förefaller som om pensionsstyrelsen numera tillämpar en åtskilligt restriktivare politik än förut, då det gäller att bestämma rätt till blindhetsersättning. Själva förordningens bestämmelser äro ju ganska restriktiva för att inte säga rigorösa. Enligt vårt förmenande borde man behandla dessa ersättningsfrågor med en något större social vidsynthet än vad som nu synes vara fallet. Jag har velat erinra om detta i den förhoppningen, att en uppmjukning skall kunna komma till stånd, både i fråga om förordningens bestämmelser och i fråga om dess nuvarande tillämpning.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre. Jag skulle egentligen vilja yrka bifall till den av fru Rönn-Christansson m. fl. väckta motionen. Men då jag finner att utskottet uttalat sig för motionens syfte i själva huvudfrågan och då jag dessutom kanske har anledning anta, att ett yrkande om bifall till motionen i dess helhet inte skulle medföra det resultat, som vi motionärer **önska**, yrkar jag bifall till utskottets hemställan. Samtidigt vill jag dock uttala den förhoppningen, att vår motions syftemål i övrigt snarast möjligt skola komma att genomföras.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Det framgår av utskottets utlåtande, att utskottet åtminstone i stort sett delar motionärernas synpunkter på föreliggande ärende. Då vi i utskottet intagit denna ståndpunkt har det emellertid inte skett för huvudmotionärens vackra ögons skull. Utskottet har nämligen liksom motionärerna ansett, att de blindas ställning är sådan, att det kan vara motiverat med en bättre hjälp från samhällets sida till denna kategori av medborgare.

För min egen del finner jag det vara närmast stötande, att det i bestämmelserna om blindhetsersättningens utgående skall förutsättas, att det skulle finnas människor, som ännu ha någon del av sitt förnuft i behåll, vilka skulle beröva sig sina ögons ljus för att därigenom erhålla den lilla summa om året, vartill blindhetsersättningen uppgår. Jag tycker även att man bör göra en bestämd invändning mot att de personer, som av grov vårdslöshet ha blivit blinda, måste under viss tid berövas sin blindhetsersättning. Själva blindheten bör vara straff nog för en person, som råkar ut för en sådan olycka.

Det förhåller sig dock på det sättet, att dessa stötande bestämmelser äro kopierade på andra bestämmelser rörande vår socialvård. Om man vill rensa ut dylika bestämmelser, som jag anser att vi i vår moderna tid inte längre ha användning för, finner jag det emellertid vara rimligt, att man gör en dylik utrensning i ett sammanhang. Det kan emellertid inte spela så stor roll, om de nuvarande bestämmelserna få äga giltighet under ytterligare ett eller två år. Då vi nu veta, att socialvårdskommittén står i begrepp att lägga sista

Motion om viss ändring i förordningen om blindhetsersättning. (Forts.)
 handen vid utformningen av de nya socialvårdslagarna, ha vi i utskottet inte velat föregripa socialvårdskommitténs arbete genom att yrka på att man skulle bryta ut vissa detaljer ur dess program och därigenom kanske ytterligare förlänga kommitténs arbete. Det är visserligen sant, att socialvårdskommittén har arbetat med våra socialvårdsfrågor under en avsevärd tid. Detta förhållande beror emellertid framför allt därpå, att kommittén fått sig förelagda så vittomfattande ämnen. Det beror i någon mån även på att riksdagen gång efter annan hänskjutit olika ärenden till kommittén. I vissa fall har riksdagen begärt yttranden av kommittén, i andra fall åter har man uppdragit åt kommittén att behandla vissa ärenden i anslutning till det stora komplex av frågor, som kommittén i övrigt haft att behandla.

Nu har det emellertid upplysts att kommittén närmar sig slutet av sitt vidlyftiga arbetsprogram. Om man nu skulle föregripa kommitténs arbetsresultat, föreligger den risken, att man skulle åstadkomma en ytterligare förse- ning av kommitténs arbete. Jag tyckte mig kunna tolka herr Adolfssons yttrande på det sättet, att även han på den punkten har samma uppfattning som jag.

I väntan på de nya socialvårdslagar, som komma att framläggas av socialvårdskommittén, har utskottet dock föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t redan i år framlägger förslag till provisorisk förbättring av utgående blindhetsersättningar. Utskottet har därmed avsett att ge de blinda en ekonomisk hjälp i avvaktan på andra och kanske längre syftande åtgärder, som i framtiden kunna vidtagas. Jag tror också, att riksdagen bäst gagnar de blindas sak genom att bifalla utskottets förslag.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Adolfsson**: Herr talman! Jag har i stort sett intet att erinra mot vad den siste ärade talaren hade att anföra. Jag vill emellertid i fråga om socialvårdskommitténs arbete för egen del understryka, att jag mycket väl förstår, att dess arbete varit omfattande och spänt över många grenar på socialvårdens område. Kommittén har emellertid haft ganska god tid på sig eftersom den, om jag inte minns fel, påbörjade sitt arbete 1938, d. v. s. för sju år sedan. Det kan nog inte hjälpas, att såväl allmänheten som socialvårdarna och många med dem tycka, att kvarnarna mala något för långsamt. I mitt tidigare anförande tryckte jag emellertid inte huvudsakligen på den delen av frågan, utan jag underströk i stället tendensen att ständigt avstyrka förslag på socialvårdens område under hänvisning till socialvårdskommitténs arbete.

Herr talman! Jag har endast velat framföra dessa mina ytterligare synpunkter på kommittén och dess arbete. Jag understryker ännu en gång, att jag i förevarande ärende yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 24.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utredning om den kvinnliga ungdomens utbildning i hemarbete.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Då det föreliggande utskottsutlåtandet grundar sig på en av mig jämte några medmotionärer i denna kam-

Motion angående utredning om den kvinnliga ungdomens utbildning i hemarbete.

Motion angående utredning om den kvinnliga ungdomens utbildning i hemarbete. (Forts.)

mare avgiven motion, må det tillåtas mig att med några ord beröra hur vi se på dessa frågor och anledningen till att vi ha framlagt vår motion.

Vi ha i början av motionens motivering påpekat de brister i undervisningen i ett hems skötsel och huslig ekonomi, som tyvärr numera göra sig märkbara hos den kvinnliga ungdomen på grund av att denna i unga år ofta går över till förvärvsarbete. Vi ha konstaterat, att det skulle vara lyckligt, om man genom en teoretisk och praktisk undervisning kunde åstadkomma en ändring i detta förhållande.

Nu förhåller det sig ju så, att den delegation, som haft att syssla med frågan om den husliga utbildningen för kvinnlig ungdom, nyligen har framlagt ett betänkande, som till en del berör de problem, som vi ha sysslat med i motionen. Utskottet har också begagnat detta nykomna utredningsbetänkande som en motivering för att avstyrka motionen och hänvisat till denna utredning. Men utskottet har därvid inte beaktat den del av motionen, där vi beröra möjligheterna till praktisk undervisning för dessa unga kvinnor. Det förefaller som om utskottet antingen inte har fullständigt satt sig in i innehållet i det betänkande, som det hänvisar till, eller också inte tagit ståndpunkt till den senare delen av motionen. Vi ha velat göra gällande, att det skulle vara möjligt att jämsides med en teoretisk-praktisk skolutbildning kunna ordna en rent praktisk utbildning genom deltagande i husligt arbete. Vi veta att man på vissa områden har prövat sig fram på den linjen och kommit till relativt goda resultat. Även om det förslag rörande undervisningen i husligt arbete, som nu framlagts av delegationen, inom en nära framtid kommer att genomföras, så kan man inte nå så särskilt många på den vägen inom en överskådlig tid framåt. Kommittén har beräknat, att för närvarande endast ungefär sex procent av den kvinnliga ungdomen åtnjuter undervisning i ett hems skötsel med därtill hörande göromål. En skolutvidgning, som skulle möjliggöra för den större delen av denna ungdom att erhålla sådan undervisning, kan ju inte tänkas komma till stånd på ganska lång tid framåt. Vi ha därför tänkt oss att man skulle som parallellinje till denna undervisning införa någon form av frivillig utbildning i därtill godkända hem. Eventuellt skulle en sådan utbildning kunna kompletteras med undervisning per korrespondens. En sådan anordning skulle också medföra, att dessa unga flickor i stället för att behöva vidkännas kostnader för att gå i skola skulle deltaga i de i ett hem förekommande göromålen, där inhämta erforderliga kunskaper och erhålla betalning för det utförda arbetet.

Jag tror att utskottet alltför litet har fäst avseende vid denna del av motionen. Det hade enligt min mening varit lyckligt, om man hade velat ägna även detta avsnitt en smula uppmärksamhet. En enkel hänvisning till den utredning, som nu har framlämnats, blir endast en hänvisning till den rent skolpraktiska och skolteoretiska undervisningen, under det att den linje, som vi ha ansett även böra prövas, inte nämnes med ett enda ord i utskottsutlåtandet. Jag finner detta högst egendomligt, och ännu märkligare är det förhållandet, att utredningen har kommit endast några dagar före utskottsutlåtandet. Jag är förvissad om att åtminstone en del av utskottets ledamöter knappast ha hunnit att fullständigt taga del av vad denna utredning syftar till. Det är som jag tidigare framhållit två skilda linjer, som behandlas i motionen, dels den teoretiska och praktisk-teoretiska i skolorna och dels även den rent praktiska, vilken skulle kunna tillgodoses genom utbildning i hemmen.

Som frågan ligger till skulle jag helst ha velat yrka återremiss, så att utskottet hade fått titta en liten smula på den framlagda utredningen och fått tillfälle att observera, att den inte omfattar hela de problem, som vi motio-

*Motion angående utredning om den kvinnliga ungdomens utbildning i hem-
arbete. (Forts.)*

närer ha avsett. Men det torde väl knappast vara lönande att försöka ställa ett sådant yrkande mot ett enhälligt utskott. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till en vädjan, att Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t kommer att vidtaga åtgärder för att genomföra vad som i det av 1941 års befolkningsutrednings kvinnodelegation för hem- och familjefrågor avlämnade betänkandet är föreslaget, även måtte beakta de i motionen nr 439 i andra kammaren framförda synpunkterna.

Herr Ståhl: Herr talman! Med anledning av herr Jonssons i Skedsbygd anförande får jag säga, att vi mycket väl i utskottet observerat det avsnitt i motionen, där motionärerna gå utanför befolkningsutredningens nu föreliggande betänkande. Emellertid är det ju så, att riksdagen vid upprepade tillfällen under de sista åren haft tillfälle att ta ställning till detta projekt ehuru i olika utformning, och varje gång, såsom 1939 och 1941, ha förslag i samma syfte av riksdagen avslagits.

Vidare har enligt vad jag har mig bekant just det projekt, som motionärerna ha framfört, utförligt diskuterats inom befolkningsutredningens kvinnodelegation, innan det nu föreliggande betänkandet framlades. Det har därvid inte minst ifrån motionärernas meningsfränder inom delegationen visats sympatier i förslagens riktning. Det har emellertid vid den närmare utredning, som gjorts inom kvinnodelegationen, visat sig praktiskt ogenomförbart att som praktikanter taga in hela den kader, som det här gäller, nämligen inte mindre än i runt tal 40 000 unga flickor, och få ut dem i det arbete, som motionärerna åsyfta. Eftersom även denna väg att lösa frågan, som motionärerna ha fäst uppmärksamheten på och som icke beröres i befolkningsutredningens betänkande, är undersökt och befunnen oframkomlig och eftersom motionären och hans meningsfränder under betänkandets fortsatta behandling torde få flera tillfällen att framhålla sina synpunkter, har utskottet ansett att allt väsentligt i motionärernas syfte tillgodosetts med det mycket utförliga betänkande som framlagts. Utskottet har ansett det omöjligt att, när en sådan ingående utredning ligger på bordet, begära ytterligare en utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Skedsbygd: Herr talman! Ordföranden i första tillfälliga utskottet har väl knappast kunnat utläsa ur vår motion, att vi skulle önska att få ut 40 000 kvinnliga praktikanter i hemmen. Vi ha sagt, att vi eventuellt önskade få en form av utbildning, som utgör en parallellinje till den undervisning, som ges i skolorna. Jag skulle därför vilja svara utskottets ordförande med en motfråga: är det lättare att ta in dessa ungdomar i skolor?

Herr Ståhl: Herr talman! Svaret på den sista fråga, som herr Jonsson i Skedsbygd har ställt, framgår ju mycket tydligt av befolkningsutredningens betänkande. Jag skall inte upptaga kammarens tid med att referatledes återge svaret på denna fråga. Jag vill endast peka på att majoriteten inom befolkningsutredningen har gått på den linjen, att man genom en frivillig utbildning skall kunna successivt utbygga möjligheterna att öka utrymmet för de kadrer, som det här är fråga om. Jag tror nog att detta betänkande klarlagt denna fråga tillräckligt utförligt för att motionärerna skola kunna känna sig belåtna.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 25.

Föredrogos vart efter annat andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion angående befrielse för folkpensionärer, som leva i eget hushåll, från skyldigheten att erlägga avgift för radiolicens; och

nr 2, i anledning av väckt motion om utsträckning av tiden för sådant kort genmäle, som avses i § 12 punkt 2:o ordningsstadgan för andra kammaren.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26.

Interpellation.

Herr **Wiberg** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Såsom ett uttryck för sinnenas omställning från krigets problem till fredens uppgifter kan man betrakta det utomordentligt livliga intresse, som under det senaste året ägnats skolans, undervisningens och forskningens problem, ej endast här hemma utan även i flera av de ledande kulturländerna, framför allt England och Förenta staterna. I den livliga debatt, som kommit till stånd i dessa frågor och kring olika förslag till deras lösning, ha till en början spörsmålen om folkundervisningen, yrkesutbildningen samt den tekniska undervisningen stått i förgrunden. Men på den senaste tiden har på ett glädjande sätt uppmärksamheten — icke endast fackmännens utan även den stora allmänhetens — kommit att inriktas på universiteten, på deras aktuella svårigheter och på möjligheterna att befästa deras ställning i efterkrigstidens samhälle.

Våra universitet och högskolor ha kanske på ett kännbarare sätt än några andra institutioner under de gångna krigsåren fått erfara trycket av de hårt ansträngda statsfinanserna. Men såsom statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhåller i årets åttonde huvudtitel, ha forskningens och undervisningens målsmän med klar insikt om det statsfinansiella lägets fordringar, på ett sätt som är värt största erkännande, sökt lösa sina uppgifter inom ramen för de begränsade anslag och den personalorganisation, som ställts till deras förfogande. Det finnes enligt min mening all anledning för riksdagen att kraftigt understryka dessa ord av uppskattning och erkänsla. Från den tid, då den europeiska odlingen i det ena landet efter det andra lamslogs och som måste ha känts dubbelt påfrestande för den fria forskningens utövare, äro trots allt nya betydelsefulla landvinningar för denna forskning liksom för den högre undervisningen att inregistrera vid våra akademiska lärdomssäten.

När universitetens och högskolornas lärare i dessa dagar förena sig i vädjanden till statsmakterna om ökad förståelse för forskningens och den högre undervisningens önskemål, komma de därför icke som petitionärer för att utverka en ynnest eller förmån utan som talesmän, vilka företräda en för samhället i dess helhet oumbärlig verksamhet, för vars effektiva funktion och rationella organisation de bära ämbetsmannansvar.

Jag förbiser härvid icke att mycket, som kan behöva göras för att förbättra särskilt undervisningen vid våra universitet och högskolor, bör kunna genomföras av de akademiska myndigheterna själva. På detta plan ligga en lång rad önskemål, som delvis starkt understrukits från studenthåll, vilka beröra undervisningens metodik, kursernas omfattning, lärostoffets fördelning och olika ämnen, undervisningens uppdelning på professorer och docenter o. s. v. Här ha universiteten i kraft av sin traditionella och fastslagna självstyrelse, vilken ingen torde vilja se begränsad, frihet att handla som de finna lämpligast. Man har också grundad anledning antaga, att de reformer, som härutinnan planeras, skola vidtagas i samråd med representanter för den studerande ungdomen, som ju universiteten främst äro till för. Vid sidan härav finns det emellertid en

Interpellation. (Forts.)

lång rad frågor, i första hand av ekonomisk natur, för vilkas lösning universitetet måste söka det allmännas bistånd. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har enligt uppgift i pressen för några veckor sedan upptagit överläggningar med de akademiska myndigheterna rörande dessa frågor. Härvid torde ha framförts önskemål av olika slag och många synpunkter av största betydelse för den förevarande frågan. Det har antytts, att de problem, som dryftats, i första hand ha gällt universitetens personalorganisation, bland annat frågan om en utökning av antalet professorer och docenter, spörsmålet om säkrare anställningsförhållanden för de senare, frågan om inrättandet av assistent- och amanuensbefattningar i tillräckligt antal och med bättre ersättning än som för närvarande utgår. Det har också försports, såsom helt naturligt är, att universitetsinstitutionernas behov av lokaler och utrustning ingående dryftats. Ecklesiastikministern har meddelat, att han överväger att föranstalta om en allsidig utredning av dessa och därmed sammanhängande frågor. Helt visst skulle ett dylikt initiativ hälsas med största tillfredsställelse icke endast i de akademiska kretsarna utan även av riksdagen, som jag är förvissad om hyser en växande förståelse för den vetenskapliga forskningen och den högre undervisningen. Jag tror också, att denna kammare med intresse skulle taga del av en redogörelse från statsrådets sida för resultatet av överläggningarna, därest statsrådet skulle finna det möjligt att lämna en dylik redogörelse. Därigenom kunde även tillfälle beredas denna kammare att framföra synpunkter på den tillämnade utredningen.

Jag hemställer sålunda om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för de planer i fråga om universitetens organisation, vartill herr statsrådet kommit?

Denna anhållan bordlades.

§ 27.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Olofsson** i Höganäs, som yttrade: Herr talman! Den 15 januari uppvaktade Billesholms privata gruvägarförening regeringen med en framställning om regeringens medverkan till en fortsatt stenkolsbrytning vid de privata gruvorna inom Höganäsbolagets koncessionsområde vid Billesholm.

Med bolagets medgivande ha de privata gruvägarna under krigsåren brutit kol inom koncessionsområdet, och vid de privata gruvorna upptogs under åren 1940—1944 250 000 ton kol till ett värde av 10 miljoner kronor.

Numera lämnar emellertid bolaget icke sitt medgivande till schaktsänkningar på nya områden. Detta innebär att den privata kolbrytningen successivt minskas för att inom kort, när det nu bearbetade begränsade området utbrutits, helt upphöra. Därmed undandrages ett icke föraktligt tillskott till bränsleförsörjningen.

Under fjolåret uppgick stenkolsbrytningen vid de privata gruvorna till 350 å 400 ton per dag, och årsproduktionen 1944 uppgick till 88 000 ton.

För närvarande brytas endast 160 å 180 ton per dag, varför årsproduktionen för innevarande år beräknas sjunka till endast 35 000 å 40 000 ton.

Det område, som de privata gruvägarna nu önska bearbeta, har tidigare av Höganäsbolaget betraktats som utbrutet. Under normala förhållanden skulle säkerligen heller icke en kolbrytning av detta slag anses lönsam. I nuvarande läge, med en starkt begränsad bränsletillgång, torde emellertid den privata gruvdriften på ett mycket betydelsefullt sätt bidra till bränsleförsörjningen.

Interpellation. (Forts.)

Fast en och en halv månad förflutit sedan de privata gruvägarna gjorde sin framställning till regeringen har inget meddelande lämnats dem.

För varje dag som går minskas sålunda kolbrytningen till förfång för landets bränsleförsörjning, en kolbrytning som, om de privata gruvägarnas framställning kunde bifallas, i stället skulle kunna utökas.

De privata gruvägarna ha förklarat sig under vissa betingelser kunna berika landets bränsletillgång med 200 000 ton stenkol per år.

Då det rör sig om kollager, som Höganäsbolaget tidigare icke ansett det lönsamt att bryta och som sannolikt icke bli brutna, om icke de privata gruvägarna få bearbeta dem, torde det vara av stort intresse för landet om den privata gruvdriften finge fortsätta.

Det kan kanske tyckas, att det koncessionsinnehavande företaget bör ha obeskuren rätt att bestämma angående förfaringssättet inom det område koncessionen omfattar. Det har emellertid under nu rådande onormala förhållanden, då landets försörjningsläge det påkallat, gjorts ingrepp på olika områden, vilka starkt beskurit enskilda personers och företags handlingsfrihet. Det torde väl därför icke vara uteslutet att det allmänna, i landets intresse, skulle kunna göra intrång på en en gång beviljad koncession.

Jag hemställer om kammarens tillstånd att till statsrådet Rubbestad få rikta följande frågor:

Anser statsrådet att ett koncessionsinnehav under alla förhållanden är oantastbart, även under onormala tider när landets intresse påkallar ett ingripande?

Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att vidtaga skyndsamma åtgärder för att på sätt som föreslagits av de privata gruvägarna åstadkomma ett tillskott till landets bränsleförsörjning?

Denna anhållan bordlades.

§ 28.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 41, till Konungen angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

§ 29.

Justerades protokollsutdrag.

§ 30.

Herr *Norup* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar.

Vidare avlämnades följande motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 74, angående studiehjälp för högre undervisning åt landsbygdens ungdom *m. m.*, nämligen:

- nr 463 av herr *Lundberg m. fl.*;
- nr 464 av herr *Nilson* i Spånstad *m. fl.*;
- nr 465 av herr *Malmberg* i Skövde *m. fl.*;
- nr 466 av herr *von Friesen m. fl.*;
- nr 467 av herr *Fast*; och
- nr 468 av herr *Holmberg m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 31.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att direktör Åke Wiberg, som lider av njursten, på grund därav under 14 dagar framåt icke är i tillfälle att deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 28 februari 1945.

Karl Frumerie,

f. överläkare, specialist i invärtes sjukdomar.

Kammaren beviljade herr Wiberg ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 1—14 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 em.

In fidem

Sune Norrman.

Lördagen den 3 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1945 den 28 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Ivar Lamech Wieslander 40 röster,
i följd varav herr hovrättsrådet Ivar Lamech Wieslander blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Karl Wistrand

Axel Lindqvist

K. A. Westman

Oscar Carlström

År 1945 den 28 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner 40 röster,
i följd varav herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner blivit utsedd till militieombudsmannens ställföreträdare.

Karl Wistrand

Axel Lindqvist

K. A. Westman

Oscar Carlström

Protokollen lades till handlingarna; och beslöt kammaren tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll under rättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1945 den 28 februari sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av kommitterade för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till kommitterade utsedda:

teologie doktorn, biskopen Tor Julius Efraim Andræ med 21 röster,		
f. d. justitierådet Johannes Natanael Gärde	» 21	» ,
generaldirektören Henning Vilhelm Leo	» 21	» ,
redaktören David Laurentius Ollén	» 21	» ,
juris doktorn, universitetskanslern Bo Östen Undén..	» 21	» ,
filosofie doktorn, professorn Erik Ludvig Wellander	» 16	» .

Knut Petersson
S. G. W. Wahlund

Axel Lindqvist
Oscar Carlström

Protokollet lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till förordnanden för de valda.

§ 3.

Herr statsrådet *Erlander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 86, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning;

nr 90, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 420) angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension;

nr 91, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

nr 92, med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän;

nr 93, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 458) om inskränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog;

nr 107, angående ombyggnad av järnvägslinjen Harmånger—Bergsjö till normalspår;

nr 108, angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet under budgetåret 1946/47;

nr 109, angående inköp för telegrafverkets räknning av riksbankens fastighet i Kalmar;

nr 110, angående befrielse för stationsmästaren F. E. Pettersson från utgivande av visst skadeståndsbelopp;

nr 111, angående disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 112, angående vissa pensionsbestämmelser för lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna m. m.;

nr 113, angående statsbidrag till hem för kroniskt sjuka;

nr 117, angående befrielse för H. B. E. Eriksson m. fl. från betalningsskyldighet;

nr 118, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 120, angående omskolning av i militärtjänst skadade;

nr 121, angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering;

nr 123, angående anslag till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.;

nr 124, angående filmverksamheten vid försvarsväsendet;

nr 125, angående nedsättning av räntan å tertiärlån m. m.;

nr 126, angående anslag till viss maskinanskaffning för flygtekniska försöksanstalten m. m.; och

nr 128, med begäran om bemyndigande att utfärda bestämmelser om hyresbidrag till ovana skogsarbetare.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 58, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 59, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 60, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet; och

nr 61, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

till statsutskottet propositionen, nr 65, med förslag till avlöningsreglemente för personal vid krigsmakten under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglemente);

till jordbruksutskottet propositionen, nr 94, angående anslag till veterinärinrättningen i Skara;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § rekvisitionslagen den 30 juni 1942 (nr 583);

till statsutskottet propositionerna:

nr 96, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 98, angående anordnande av lokaler för högsta domstolen och Svea hovrätt;

nr 99, angående tillbyggnad till landsstatshuset i Kalmar m. m.; och

nr 100, angående nyanskaffning av ånglok;

till bankoutskottet propositionen, nr 101, angående årligt understöd åt vissa förutvarande arbetare m. fl. å Hamre och Sätenäs egendomar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 102, angående samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus; och

nr 103, angående inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 104, angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1944/45; och

nr 105, angående ytterligare anslag för undersökningar rörande vissa vattenregleringsföretag; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 106, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 462 av herr *Norup m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

- nr 463 av herr *Lundberg m. fl.*;
- nr 464 av herr *Nilson* i Spånstad *m. fl.*;
- nr 465 av herr *Malmberg* i Skövde *m. fl.*;
- nr 466 av herr *von Friesen m. fl.*;
- nr 467 av herr *Fast*; och
- nr 468 av herr *Holmberg m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av herr *Wiberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, angående eventuell omorganisation av universiteten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Olofsson* i Höganäs vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Rubbestad, angående stenkolsbrytningen vid de privata gruvorna inom Höganäs-Billesholms aktiebolags koncessionsområde vid Billesholm.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Adolfsson**, som anförde: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 296 vid 1944 års höstriksdag angående provisoriskt lönetillägg och barntillägg åt vissa lägre betalda statsanställda förutskickades möjligheten att företa jämkningar i löneställningen även i fråga om sådana befattningshavare inom samma förvaltningsområden, vilka icke åtnjuta lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan. Det heter härom på sidan 5 i nämnda proposition:

»Dessa grupper kunna därför icke omfattas av den provisoriska lönetilläggsregleringen. Emellertid bör hinder icke möta för att i särskilda fall beträffande sådan personal inom ramen av tillgängliga medel företa de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet.»

Till de i fråga om löne- och anställningsvillkor i hög grad missgynnade grupperna hör bland annat den till cirka 12 000 man uppgående banarbetarkåren, de så kallade utomverkarna vid postverket, linjearbetare vid telegrafverket med flera. Vad banarbetarna vid S. J. angår, ha dessa alltid varit missgynnade, och det avtal som år 1944 efter cirka sju månaders förhandlingar underskrevs mot den vilja, som banarbetarnas majoritet uttryckt, förändrade icke i någon väsentlig grad detta förhållande. Den huvudsakliga förbättringen hänförde sig endast till en timlöneökning av i allmänhet tre öre.

När ovannämnda proposition om vissa provisoriska lönetillägg för statsanställda framlades och godkändes av riksdagen tolkades detta som ett uttryck för en allmän uppfattning att dessa gruppers löneställning var mycket otillfredsställande. Inte heller efter detta lönetilläggs tillkomst kunna ifrågavarande gruppers löner anses tillräckliga, varför en allmän löne reglering är påkallad. Redan vid

Interpellation. (Forts.)

det tillfälle, då denna provisoriska löneförbättring ägde rum, voro banarbetarnas löne- och anställningsvillkor sämre än för de grupper statsanställda, med vilka banarbetarna närmast kunna jämföras. Av tillgänglig statistik från 10:e bansektionen framgår, att en banarbetare i D-ort har en genomsnittsinkomst, som med 509 kronor per år understiger inkomsten för en stationskarlsaspirant i andra löneklassen och med 706 kronor i tredje löneklassen i samma dyrort, detta således trots stationskarlsaspirantens låga lön.

Till detta kommer bland annat, att banarbetarna sakna befordringsmöjligheter, att banarbetaren som regel måste leva på matsäck, att bestämmelserna i fråga om s. k. måltidspengar äro ytterst rigorösa, att banarbetarna vanligtvis måste flytta från plats till plats vid arbetets utförande, att arbetet bedrivs säsongsmissigt i stor utsträckning samt att möjligheterna att vinna heltidsanställning i praktiken äro synnerligen små. Anställningsförhållandena äro således högst otrygga.

Det beräknas, att något mer än halva banarbetarkåren går arbetslös längre eller kortare tid under vintern. Medan den genomsnittligt arbetade tiden per år uppgår till 9 à 10 månader i Skåne, är det i Norrland vanligt att banarbetare permitteras i oktober eller november för att icke beredas ny tjänst förrän i maj eller juni följande år.

Beträffande löneställningen vill jag utöver ovan anförda framhålla, att timlönerna i de olika ortsgrupperna från A till I variera mellan 96 och 146 öre exklusive indextillägg på 28 öre. Lönesatserna ge i D-ort vid fullt arbetad tid en veckolön av 67:68 inklusive dyrtidstillägget. I F-ort blir veckolönen under nämnda förhållanden kr. 75:84 och i I-ort kr. 83:52.

Av Svenska järnvägsmannaförbundets statistik rörande anställningstid, medelinkomst m. m. under år 1943 för banarbetare vid statens järnvägar framgår, att genomsnittlig årslön för banarbetare i B-ort för 10:e bansektionen under nämnda år uppgick till endast kr. 2 831 vid genomsnittlig anställningstid på 9 månader, i D-ort till kr. 3 087 vid genomsnittlig anställningstid på 10 månader samt i F-ort kr. 3 294 vid en anställningstid av genomsnittligt 9,5 månader. Ännu lägre genomsnittliga årsinkomster förekomma på vissa andra bansektioner. Sedan statistiken uppgjorts har, som nämnts, en timlöneökning på i allmänhet tre öre tillkommit, men å andra sidan höjes slutsumman i nämnda statistik därigenom, att även de något högre betalda yrkesarbetarna medtagits.

Att banarbetarna äro i omedelbart behov av löneförbättring framgår enbart av själva lönesättningen.

Enligt min mening böra även åtgärder vidtagas i syfte att förbättra löne- och anställningsvillkoren för bland annat de s. k. utomverkarna vid postverket. Enbart i Stockholm torde 350—400 dylika befinna sig i postverkets tjänst. Denna grupp går icke rekryteringsvägen och äger därför ingen möjlighet att uppnå en bättre löneställning efter längre tjänstgöringstid. Det finns i Stockholm s. k. utomverkare, vilka befunnit sig i postverkets tjänst i bortåt två decennier, men vilkas dagsförtjänst trots detta stannar vid 13 kronor eller vid fullt arbetad tid en månadsinkomst av 364 kronor. Detta är maximilön enligt de nu gällande bestämmelserna. Dessutom sakna dessa anställda sådana förmåner som pensionsrätt och sjukersättning, varjämte ingen garanti ges för anställningstidens varaktighet.

Beträffande denna grupp anställda borde enligt mitt förmenande övervägas att överföra så många som möjligt till extraordinarieplatser samt att på annat sätt skapa trygghet åt dem, som nu äro för gamla eller som äro sjukliga eller handikappade på annat sätt. Av andra grupper vid statens verk utöver de här nämnda, som äro i behov av löneförbättringar snarast, kunna nämnas verkstadsarbetarna vid S. J., vilka i likhet med banarbetarna ha 2-årigt avtal.

Interpellation. (Forts.)

Med stöd av vad här anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att i enlighet med vad som ställdes i utsikt i Kungl. Maj:ts proposition nr 296 år 1944 taga initiativ i syfte att förbättra löneställning och anställningsvillkor för banarbetare och verkstadsarbetare vid statens järnvägar samt att medverka till likartade förbättringar för de s. k. utomverkarna vid postverket, linjearbetarna vid telegrafverket med flera jämförliga grupper vid statens olika verk?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om utredning angående rätt för sjuka personer att utan personlig inställelse utöva rösträtt vid allmänna val; och

nr 4, i anledning av väckt motion om utredning angående inrättande av ett skogsdepartement;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till kolonisation för estlandssvenskarna; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställning om anslag till om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer; och

nr 15, i anledning av väckt motion angående rätt till restitution av krono- och kommunalutskylder efter genomgången långvarig sjukdom;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 6, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ förordningen den 9 maj 1924 (nr 118) med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen för krigsmakten, m. m.;

nr 6, i anledning av väckta motioner om skyddsbestämmelser för omogna skogsbär;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 kap. 12 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

nr 12, i anledning av väckt motion angående förstärkning av s. k. ofullständiga jordbruk med skog från statens och bolagens m. fl. skogsdomäner; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av fastigheten Gottsta 1¹⁴² i Häverö socken; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående utredning om vad som är att anse såsom existensminimum.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

Andra kammarens protokoll 1945. Nr 10.

nr 44, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om blindhetsersättning; samt

från jordbruksutskottet:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår anslagsfrågan; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt angår anslagsfrågan.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.20 em.

In fidem
Sune Norrman.